

Feater.

TEATER

LAVAKUNSTI JA -KIRJANDUSE KUUKIRI

PEATOIMETAJA PAUL OLAK

Toimetuse juht: A. Adson, O. Aloe, Ed. Hubel,
H. Kompus, V. Mettus, Fr. Põldroos

Tegev ja vastutav toimetaja: Ed. Reining

Ilmub üks kord kuus, välja arvatud juuni, juuli ja august
Aastakäik Kr. 2.—

Üksiknumber

25

sentil

Toimetuse aadress: Tallinn, postkast 357

SISUKORD

J. Schütz — Uueks tõusuks	Lhk. 49
E. Hubel — Meie näitekirjandus pöördepunktil	50
Ringkõsimus	53
R. Olbrei — Lavatants — estraadtants	54
Dr. E. Kirsenberg — Silm Pungerjas „Roosadest prillidest“ — tüübiline vanapoiss	56
Herbert Tamm — Juubilar	59
H. Raudsepp — Teater valmukuse hädasohus!	61
V. Leemets — Muusikalise mikumärdi poole!	63
A. Lepp — Eesti teatrid 1933/34. a. hooajal	65
J. Tõnson — Rajagem endle kodu!	67
Maateatri küsimusi	70
J. Kaup — Maa nõuab teatrit	70
K. Korsen — Märkmeld maateatri olevikust	72
Rix Kuljus — Juubilar	74
Muljeid inglise teatrist	75
J. Kilip — Repertuaari küsimus provintsiteatris	76
Helni — Blnokkel	78
Vahelugemisi	80
Kroonika	81
Teatrisõnastik	83
„Estonia“	84
„Draamastuudio“	87
„Töölisteater“	89
„Endla“	91
„Ugala“	92
„Kannel“	93

Kannel H. Tamme kavand S. Tradewelli „Masinaali“ dekoratsiooniks.

Väljaandja: Eesti Kutseliste Teatritegelaste Ühing, Tallinn, Kunstihoone

Uueks tõusuks

Johannes Schütz

Dirgu uueks tõusuks, rahva süda,
tõuse, visaduses hingestu!
Teotahe olgu meile püha,
kestku liikmeis püüde pingutus.

Kangelasemeeli kodu vajab,
uude ilma otsib käsi ust.
Ärgu tulgu meie rammu alang,
ärgu tulgu meelte väsimus.

Saagu rõõmuks rühk ja südamlikkus
uue põlve võimsaks sirgudes.
Meie sünnitaja vaesus-rikkus
tõusku sõnuks uues kiirguses.

Mehejõudu nõuab raudne sajand,
nõuab julget eluründamist.
See, kes laulda suudab sellel ajal —
laulab rahva vastset sündimist.

Kui mu kõrvu võimsad löögid kõland,
kuidas meci, Peipsi vahutas —
sellest said mu õpetuse sõnad,
pärit tundemeele rahutus.

(Kogust „Südasuvi“.)

Meie näitekirjandus pöördepunktil

Eduard Kuber

Meie ülidemokraatliku korra kulminatsiooni-ajajärgu ühiskondlikke, poliitilisi ja kõlbelisi vaateid ning meeolusid ei kajasta ükski teos paremini kui H. Raudsepa „Mikumärdi“. Ta on oma ajajärgule kongeniaalne. Kuidas ta käsi käib kirjanduse ajaloos — see on hoopis iseküsimus.

See oli ajajärk, millal mikumärditseti üle maa, pealinnas ja provintsis, agulis ja külas, suurталus ja popsihurtsikus, peretoas ja küüinis, õues ja väljaspool õueaeda. Inimühiskonnas hädavajalise moraali asemele kippus astuma kõlbeline anarhia, bioloogilise moraali aupaiste all; poliitika muutus politiseerimiseks, ühiskondlik võitlus maadluseks Joorami ja sauniku vahel. Kuhu me sel kombel välja oleksime jõudnud, ei tea. Tuli majanduslik kriis ja sundis elamist kõigil aladel piirama, mikumärditsemist kitsendama. Väikesel viisil kestis see 12. märtsini 1934. a.

Nii mitmes-mitmes komöödias katsuti Raudsepa omapärast meisterteost jäljendada, aga ületada ei suutnud seda keegi. Kui nad Raudsepa omast millegi poolest olid tugevamad, siis nimelt oma valjema kohtumõistmisega, teravama (kuigi mitte vaimukama) arvustusega. Kirjanduse, eriti näitekirjanduse, auks peab ütlema, et see jõudis ette tegeliku elu mikumärditsemise hukkamõistmisega niihästi ajakirjandusest, avalikust arvamisest kui ka Toompeast. Meie näitekirjandus taunis demokraatliku korra väärnähtusi eel kõiki teisi. Muidugi ei olnud kirjanike asi tulla rahva ja riigi elu tervendava programmiga või uue põhi-seaduse projektiga. Aga nõue tervenduse järele tuli kuuldavale kergemais komöödiats, ja juba aastakümnete eest. Kulus ära tõesti hulk aega enne kui poliitikategelased haarasid tõsiselt kinni tervendusvahendeist ja Toompealt kostis vali korralekutse.

Juba mõnd aega enne 12. märtsi 1934 oli selge, et mingile pöördele lähenema ja peamegi lähenema. Oli selge, et sel või teisel kombel oma vabadusmõistet peame

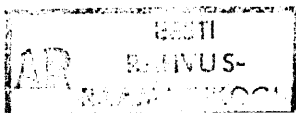
üimber hindama, oma püüetele ja tunglemistele uue suuna andma, mis elu tervikuga enam kooskõlas oleks; et aga, eel kõike, omavahelist heitlust peame taltsutama.

Ei ole enam vähimatki kahtlust, et 12. märts läheb tähtsama daatumina ajalukku kui seda esialgu arvati ja et ta tähistab uue ajajärgu algust mitte vaid poliitilises elus ja majanduses, vaid ka vaimsel alal. Meeleolud on läinud aasta märtsist saadik meil maal kui ka linnas suuresti muutunud ja kirjanduslik looming ei saa jääda neid meeolusid kajastamata. Kirjandus ei saa olla ega tahagi olla ametis vaid eneseга; ta ei tahagi jätta tähele panemata kõiki neid pürgimusi ja üritusi, mis võrsuvad uutest, muutunud meeoludest ja kasvavad välja pinevaist uute teede otsinguist tervikulikuks arenemiseks. Kirjandusel ei kõlba ütelda, selga pöördes kõigele sellele, mis rahva hingeelus kujundumas ja välises maailmas nähtavat kuju võtmas: minu kuningriik ei ole sellest maailmast. Kirjandus peab aitama uut hingeelu kujundada, peab aitama anda uutele elamustele selgemat, õilsamat kuju, peab aitama neid suunata sinna poole, kus nad tulevad kasuks ühisele ülesehituse tööle, teenivad paremat tulevikku.

Eriti peaks see olema näitekirjanduse ülesanne. On ju see liik kirjandust eriti sugereeriv, sest et see haarab korraga hulki, sunnab nende meeolu ja tahet.

Meie näitekirjandus on enne 12. märtsi poliitilise, sotsiaalse ja kõlbelise elu väärnähtusi paljastanud halastamatu otsekohe-susega; on oma kodanikukohust selle juures mõnikord hoolsamini meeles pidanud kui kunstilise loomingu nõudeid.

Aeg oli niisugune, kus kirjanikul oli raske egoistlikult ahnitsejaile, hedonistlikult nautlejaile või karjeristlikult politiseerijaile suhtuda ükskõiksest. Sellest kõigest üle vaadata, ajas või ruumis elust eemalduda — see ei olnud meie näitekirjanike temperamendis. Nad kujutasid olustikku,

mis oli mitmeti segase (kui just mitte so-gase) vee sarnane, ja tüüpe, kes tõusikute, nautlejate või karjeristidena püüdsid sel-les vees kalu. Nad tõid need tüübid selts-kondliku kohtu ette, teatrilavale.

Sel ajal, kui kodanik, kes ise ei kuulu-nud sääraсте tüüpide hulka, ootas ja igat-ses kõva kätt, mis seaks majas korra ja-lule, oli näitekirjanik ametis sellega, et korrarikkujat süüdlast publikule esitada ja teda oma vahenditega avalikult karistada.

Komöödia täitis oma kohust. Ta tuge-vus oli selles, et ta laskus väärsuundades ekslevalt jooksva elu lähedusse, et seda paremini näha ja näidata. Aga selles on olnud ka ta nõrkus. Sagedasti on ta ol-nud liialt päevakajaline, sagedasti sisalda-nud liialt palju publitsistlikke elemente. On puudunud küllaldane distants kujutaja ja kujuteldava vahel. Esitatud inimesed on olnud nii mõnelgi korral vaid elutud tüübid, marionetid, kes on pidanud oma repliikides arendama autori vaateid ja sei-sukohti. Elu on serveeritud nii mitmes komöödias toorelt, kunstiliselt sulatamata.

On kasutatud olustikku ja inimesi eks-tensiivselt, haaratud laialt, mitte sügavalt, sest toormaterjali on olnud kõikjal kül-lalt.

Samal ajal, kui poliitilises elus algas tõusma laine demokraatliku korra vää-rnähtuste vastu, tuli arvustuseski kuuldavale hääli päevakajatseva komöödia vastu. Ne-gatiivsed tüübid olid juba korduma haka-nud, arvustavais repliikides ei öeldud enam palju uut. Mitmes suunas oli jõutud pii-rideni, kust edasimineku kunstiliselt häda-ohklik; nii paljudelt nähtustelt oli kistud katteid enam kui see esteetiliselt sünnis. Kaugemale mineku oli võimatu, kui komöö-diat ei tahtud kunstipärasuse nõudeist hoopis lagedaks teha. Muutus pidi siin tu-lema juba puht-sisemistel põhjustel.

Selle äratundmisele jõuti alles hiljuti ja seepärast võime ütelda, et meie näidend on nüüd jõudnud teelahkmele, pöördepunkti.

Seda pööret aitavad süvendada eelpool nimetatud välised asjaolud. Meie poliiti-lises elus on sündinud pööre, mille tähtsus ulatub varsti sügavalt sotsiaalsesse ja kul-tuuri-ellu. See pööre, mis juba tugevasti

kodaniku elamuslikus struktuuris on tun-duv, ei jää kirjanikel vaistlikult tajumata, tunnetuslikult tähele panemata ega näiden-deis kajastamata, kuigi vist hoopis teis-sugustes kujudes ja meeoludes kui seni.

Muidugi ei ole põhjust arvata, et ko-möödia sureks ja selle asemele astuks draama (kitsas mõttes) või koguni tragöö-dia. Ei ole ju komöödia kuidagi madalam teistest draamaliikidest. Aristophanes sei-sab tänapäev nagu omalgi ajal niisama kõrgel kui Sophokles või Aischilos.

Kõige esiti kaob aga vist mänglev-nihi-listlik ja relativistlik suhtumus elule ja inimesile, mis seni mõnigi kord on aidanud nähtusi, suhteid, sündmusi ja tegelasi võt-ta väärtusehinnanguta. Muidugi ei tähenda see, et teoseis peaksid uued hinnangud abstraktselt, dotseerivalt didaktiliselt väl-jõndatud olema, nagu seda seni on mõnelgi puhul tehtud. Teose üldelamus ja temas esindatud kujud peavad väljendama kir-janiku ideaale, tahtesuundi, sotsiaalset ja kõlbelist mentaliteeti. Teiseks võib oodata, et inimest ei näidata edaspidi enam pinna-pealseis suhteis, olgu need suhted poliiti-lised, tulunduslikud või erootilised. Senine komöödia tüübibistik jäetakse ka vist kõr-vale kui iganenu ja paljunähtu.

Minnakse kujude kunstilisele loomisele, laiemalt haaravate probleemide käsitlemisele, sügavamate elamuste kajastamisele. Võib arvata ja loota, et meil edaspidi enam la-val ei liigu vaid kelmid, kahtlased äritse-jad, tõusiklikud uusrikkad, võimutsejad ajakirjanikud, haiglase sex appealiga nai-sed, relatiivset kõlbelisust jutlustajad hedo-nistid ja abitud raamatu-inimesed. Loo-dame näha nende asemel kõiki neid „vaik-seid“, diskreetseid, aktiivseid inimesi, kelle ausa töö tõttu, hoolimata inimlikest eks-musist, elu läheb edasi; loodame näha neid juhtivaidki jõude, kelle eestvedamisel are-neb meie vaimne, tulunduslik ja poliitiline elu. Tänamata aine see „positiivne“ ini-mene, eks ole? Aga ta hakkab ikka võim-samalt tunnustust nõudma, mitte ainult elus, vaid ka tüübina kirjanduses ja laval. Aeg on tulnud temaga tegutseda ka näite-kirjanikel.

Ühes uute inimestega, kes seni pole

pääsnud näitekirjandusse ega lavale, tuleb sinna ka uus õhkkond, uued meeleolud, uued tundmused. Uued küll vaid selle poolest, et nad seni pole leidnud tähelepanu, et nad on pidanud elama kusagil varjus.

Üheks senise ajajärgu näidendi nõrkuseks oli mõnigi kord konkreetsuse puudus (hoolimata toormaterjali rohkusest!), autorite mõttemaailm ei leidnud vajalist kehastust, esines alasti. Autori ideestik ei olnud valatud usutavasse kujudesse, ei väljendunud nõnda palju elavas tegevuses, seikades, situatsioonides ja sündmustes kui kõnelustes, arutlustes, ajalehelises didaktikas, süüdistus- ja kaitsekõnedes. Selles ei ole eksinud, paraku, mitte mina ükski. Sellega ei ole öeldud ega mõeldud, et peaks edaspidi näidendeis mõttelagedus valitsema või ideestik puuduma või probleemide püstitamine sealt eemaldatama. Seda mitte. Aga kõik leiab loodetavasti kunstilist, sõnakunstile omast väljendust, väljendust kujudes ja tegevuses. Suurema ulatusega ideid, sügavamaid probleeme, tihedamat mõttestikku, innukamaid otsinguid! Päevasündmused olgu ettekäändeks kõige selle käsitlemisele, elavad inimkujud astjaks, milledeesse kallatakse oma vaimu- ja tunde- maailma.

A propos, see tundemaailm. Meie viimase aastakümne näidend oli sellest küljest vaene. Puudus paljudes see, mis haarak vaataja südant, kõneldi vaid mõistusele (ainult Raudsepa „Mikumärdi“ on tundmustest kõrgepingeni laetud ja „Põrnud arus“ ei ole neist puudu, kuigi nad enamasti on „liiga inimlikud“ — *sexus ei anna erosele vähimatki eluõigust*). Sügavaid subliimsemaid, puhtamaid kirgi, põlevamaid inde ja tunglemisi, mitmekülgsemat siseelu!

Need on soovid ja ühtlasi ennustused. Ei ole vähimatki kahtlust, et teistel meie kirjanikest on veel teissuguseid oletusi, soove ja nõudmisi meie lähima ajajärgu näidendite kohta: igapähele on ses suhtes oma ideaalid. Loodetavasti leiavad nad varsti konkreetset kehastust.

Läinud aasta draamakirjandus ei olnud meil eriti viljakas, ja arvatavasti olid

needki teosed, mis ilmusid tähtsal pöörde-aastal, juba varem kavatsetud ja kavastatud, ainult paberile pandud 1934-dal. Nii on neist riskantne otsida pöördaja tunnuseid. Siiski, kui võtame näit. A. Adsoni „Elava kapitali“, siis näeme, kui kaugel see on ta päevakajalisest komöödiast „Iluduskuninganna“. Viimases heideti nalja mõne seltskondliku väärnähtuse ja inimliku nõrkuse puhul, esimeses aga aktiveeritakse elu servale langenuid, nõrutsejaid, tahtejõuetuid, otsitakse jõu külgepaneku võimalust, antakse elule suund ja mõte. Tundmused, meeleolud — kõik see rakendub õhutamiseks eneseaitamisele, virgutamiseks tööle. Kui hästi see elujulge, positiivne ja aktiivne suhtumus lähedasele tõelisusele on kunstiliselt kehastatud, see ei tule praegu kõneste. Märgime siin „Elavat kapitali“ ainult kui üht tähist meie näitekirjanduse oletatava uue tee algul.

Mis puutub Raudsepa „Roosadesse prillidesse“, siis väljendub selles mingi kindlusetus, mingi kõhklemine ja kompamine. Tundub, et autor on oma suhtumuses peategelasele olnud kahe vahel: kas võtta ta pikaajalist armastust jandina või tõsiselt? Teatris segas suuresti vaataja muljet see kõhkklus: hakkasid vahest südamest naerma Siim Pungerja kõigest väest alal hoitud armutulukese üle, aga sealsamas kostavad selle Pungerja suust nii tõsiselt kurvad noodid, et piinlik hakkab oma lõbusast naerust. Pärast seda, kui Raudsepp meid on nii mitme komöödiaga lõbustanud, ta nagu ei tihkaks minna liialt tõsiselt asja juure, kui selle tõsisus pealegi on raskesti usutav. Pealeselle näib, et autoril on olnud kahtlusi selle teemi väärtuses praegusel järsult tõsiseks muutunud ajastul. Ta on pooliku südamega seda Pungerja armuelu analüüsinud ja (vist enesegi arvates vähe kaaluvat) peategelase paari mitme huvitava kõrvaltegelasega hoolsasti garneerinud, et näidendi üldkaal seeläbi võidaks.

Raudsepp oletatavasti kompab uut teemaikat, uut suhtumust tõelisuse nähtustele.

Jaan Käneri „Usutaganeja“ ei

-
1. Mida peate tähelepandavaimaks saavutuseks eesti teatrikultuuris iseseisvuse aastate kestes?
 2. Meie näitekirjanduse ja selle lavalise teostamise puudusi Teie hinnangul?
 3. Mida tuleks teha meie teatrikultuuri arendamiseks ja mis suunas teda juhtida?

Need kolm küsimust esitas ajakiri „Teater“ neil päevil meie teatritegelasile, kirjanikele, kunstnikele jne., avades seega vaidlused ja sõnavõtud eesti teatrisse ja näitekirjandusse puutuvais küsimusis. Teatrielu käsitlevate probleemide lahendamine ei ole viimaste aastate kestes leidnud kuigi ulatuslikku ja süstemaatset käsitlemist meie ajakirjanduses ja ajakirjades, olgugi et eesti teatrikunst on viimaseil aastakümneil, eriti iseseisvuse aastail, teinud suuri edusamme ja saavutanud märkimisväärse taseme. Saavutuste analüüsiks ja sihtjoonte püstitamiseks olgu see ringküsimus.

Toimetus loodab elavat osavõttu meie teatrihuvilisilt ja kaasaaitamist teatrikultuuris puutuvate küsimuste igakülgsel valgustamisele. Loodame, et meie lugejate laialdased ringkonnad samuti avaldavad oma arvamisi ja seisukohti üllesetatud küsimusis. Vastused saata aadressil: Ajakiri „Teater“, Tallinn, Kunstihoone, postkast 357.

Märtsi-numbrist algame sissetulnud vastuste avaldamisega.

ole teema uus ja tegelasedki vähkrevad mikumärditavas poliitika-elus. Aga autor on loobunud poliitilise võitluse koomilisest käsitlusest ja (vist muutunud olukorra ja meeleolude all) näidanud seda võitlust dramaatilisel. Ta on läinud dramaatilises tõsises vahest liigagi kaugelt.

H. Mälgul on „Isade maas“ kadunud „Vaese mehe ututalle“ ja „Lampidega neitside“ lõbus, kerge meeleolu. Ta juhib linnas ekselnud „kadunud poja“ positiivsele tööle.

Ei leia enesele uued elamused ja uued perspektiivid kergesti kunstipärast kehasust, aga ilmamuutust on märgata.

Mis puutub meie näidendi ülesehitusse, siis on „kitsad olud“ siin määrava tähendusega. Et teos oleks mängitav peale „Estonia“ ka provintsis, eriti maal, peab ta olema kolme-, neljavaatuseline, mängima lihtsas ümbrustikus. Hulgapildilised asjad jäävad meil tehnilisil põhjusil kas hoopis

mängimata või pääsevad vaevu vaid pealinna lavale. See halvab näidendeis dünaamikat, liikumist, elamuste mitmekesistamist vahelduvate dekoratsioonide abil. Et üks ja seesama ümbrustik, kui see pealegi osutub lihtsaks toaks, tüütab kolme-nelja vaatuse jooksul vaatajat, siis on mitmed näitekirjanikud tegevuse viinud õue, välja „loodusse“. Ei ole autor seda ise teha taibanud, siis on seda lavastaja tagantjärele teinud. See on ka kõik. Dünaamilise kalduvusega või rikka, liikuva kujutlusvõimega näitekirjanik on meil ikka kammitsetud, kui ta loob lava jaoks. Ta peab hulgapildilise, suure liikuvusega näidendi loomisest loobuma või looma seda teades, et see kunagi rahva ette ei pääse, et seda vaid loetakse.

Meie ei saa oma oludest välja hüpata. Peame seepärast mõtlema, kuidas ehitada oma näidendeid, et nad oleksid väikesteski teatris mängitavad, ja kuidas neisse paigutada võimalikult rohkem liikuvust ja elu.

Lavatants – estraadtants

Rafel Olbrei

Noorim kunstidest on meil tantsukunst. Kummastki pealkirjas nimetatust noorem aga on kutseline lavatants. Kui teistel meie kunstiliikidel juba ammu enne maailmasõda leidus nimekaid esindajaid, oli tants — see iseenest vanim ja ürgseim kunst — meil kunstilise harrastusena veel täitsa tundmata. (Üksikuid võõrrahvustest kunstnikke külastas meid ju ka tol ajal, kuid neid, loomulikult, ei saa arvata oma tantsukunsti arendajate hulka).

Alles Elmerice Partsi esinemise järele (kes, muide, oma õpingud sooritas Eerliinis ja Peterburis, kuna meil tol ajal sel alal õpetajad üldse puudusid) tärkas huvi selle ala vastu ja leidus mõnesidki, kel tekkis soov end täieliselt tantsule pühendada.

Kuid kõigi nende edasipüüdjate-õppijate siht oli estraadtants, s. o. — kui nii ütelda võib — kontserttants. Tants ilma teatrita — omaette. Ei olnudki meil tol ajal teatrite juures eriharidusega tantsurühmi ega nähtud neid ka ligema tuleviku jaoks ette, kuna mängukavas ei leidunud oopereid ega operette, mis oleksid ulatuslikumal määral sisaldanud tantse, rääkimata veel ballett-pantomiiimidest. Sellest siis ka seletatav vähene huvi või ka lihtsalt teadmatuse lavatantsu ja ta ülesannete vastu. Peale mõningate, Peterburi või Moskva tantsijaist „haltuurade“ jaoks moodustatud, rühmade, kes provintsis andsid balletietendusi, ei näinud siin ju lavatantsu alal midagi, kui mitte arvestada näit. „Estonias“ rea aastate jooksul teenistuses seisnud üksikuid tantsijaid, kes täitsid tollaegseis operettides ettetulevaid väheseid tantsulisi vahepalasi. Kuid see jäi ikkagi vähenõudlikuks üksiknähtuseks, kusjuures lavatants neil juhtumeil ei erinenud palju estraadtantsust, jäädes puhtisikupärase soolotantsu piiridesse; vahe oli vaid selles, et ühel puhul see esines estraadil omaette programmina, teisel puhul mõne teatrietenduse vahekiilundina, mis peagi

legi sageli võis olla ja oligi võetud varem valmistatud estraadprogrammist.

Katsetati ju küll Tartus ja Tallinnas asjaarmastajatega lavastada tummnäitemänge tantsuga, või isegi tants-pantomii-me, kuna aga see kirjutus käsitleb ainult kutselist lava- ja estraadtantsu, jäägu need katsed praegu kõrvale.

Alles ooperite järjekindla võtmisega mängukavva ning opereti arenemisega tekkis paratamatult tarvidus lavade juure asutada kutselisi tantsurühmi, kes oleksid suutelised täitma neile vahepeal õige nõudlikeks läinud ülesandeid, ja seda eriti ooperis, millelt üldse, ja nii siis ka ta tantsulises osas, on nõutav suurem tüsedus ja tuumakus.

Nii algas meil tõelise lavatantsu (s. o. teatritantsu) areng hulga hiljem kui estraadtantsu oma. — „Estonia“ teatris, nagu juba eelpool mainitud, esialgselt üksikute tantsijate, kuid 1926. a. peale juba suurema rühma tööle rakendamise näol.

Ja nüüd, kus tants teatris ikka enam pinda võidab, on meil küll vist iga teatri juures, kus antakse muusikalavastusi, oma tantsurühm, kas kindlapalgalisena või korradel. Provintsis muidugi koori- või väiksemate osade täitmise kohustusega, „Estonias“ aga ainult oma spetsiaalalal töötavana.

Kaks ala — estraadtants, lavatants — nii ligidased substantsilt ja ometi nii lahkuminevad oma ilmutuselt (Erscheinung).

Kummassegi erikategooriasse kuuluv tantsija võib oma alal olla meister, kuid teisele alale sattudes suuri pettumusi üle elada. On juba vana tõde, et näit. ooperilaulja sageli, et mitte ütelda tavaliselt, kontsertpoodiumil „üle mängib“ ja, teiselt poolt, kontsertilaulja teatrilaval „ära kukub“. On vähe üldisest tantsuliseist põhiharidusest; ei, nii estraadil kui ka laval esineja peab olema teadlik, mida üks või teine ala talt nõuab.

Agaga see ongi kõige tumedam-segasem

küsimus, nii tantsijaile, publikule kui ka stuudiole, kes tantsijaid ette valmistavad. Vaadatakse, et „ta tantsib hästi“ — järelikult sobib igale poole. Ja siis tulevad pettumused.

Ei ole igakord hea ilulugeja veel näitleja, ja mõnigi hea näitleja on väga kehv ilulugeja.

Lava nõuab tantsijalt alistumist lava seadustele — estraadil on aga tantsija peremees.

Lavatantsija peab arvestama tükki, milles tal esineda, s. o. autorit: ajajärku, millal tükk mängib, tüki sisu ja üldist iseloomu, tantsu muusika vormi ja karakterit, lõpuks kostüümi ja valgustust, mis tihtipeale juba tükis on ette määratud. Siis lavastaja (ka tantsude lavastaja) eriliisi soove, mis ühenduses tüki lavastamisega võivad tekkida. Lavatantsija peab end kohandama tükile nagu näitlejagi ja end püüdma väljendada talle tõmmatud piirides.

Estraadtantsija aga talitab ainult oma seesmise äratundmise järgi, väljendades oma maailmavaadet, oma siseilma või välisilma kajastusi oma prisma läbi nähtuina.

Kõik on tema määrata, kõik allub tema arusaamisele, maitsele; ta tarvitseb teha ainult seda, mis vastab tema iseloomule, kehaehitusele, tantsulaadile, jah, isegi tehnilistele võimetele — ühe sõnaga, ideaalne seisukord. Täieline eneseteostus. Kuid neil õnnelikel peab siis ka tõesti midagi oma kaasaegseile ütelda olema — ühenduses täielise oskusega seda valada niisugustesse vormidesse, et saabuks vahenditu andmine ja osasaamine — et õigustada oma olemasolu.

Kui lavatantsijale seab piirid autor, resp. lavastaja, ja ballett-meister, siis peab estraadtantsijal endal olema niipalju tahtlikku ja teadlikku enesepiiramist, et sellest võimaluste rägastikust see õige välja otsida, et ta tantsitav teos ei valguks laiali ega saaks mingisuguseks stillituks, vormituks liigutusjärjestuseks.

Nii siis piirid siin kui ka seal; kuid kummalgi siiski ise tingimustel.

See on muidugi neil juhtumel, kui tantsude täidesaatja on ka tantsude looja. Olenedes aga kutse ja töötingimuste erinevast laadist estraadtantsija solistina on enamikus loov ja reprodutseeriv kunstnik ühes isikus, lavatantsija aga — eriti rühmas esinevana — paratamatult ballettmeisteri loomingut reprodutseeriv.

Lavatantsija — see on õieti tantsiv näitleja. Ta peab olema mitmepalgeline (muidugi oma ampluaa ulatuses; kuid meie teatris personaali vähesuse tõttu ka tihtigi väljaspool ampluaad), suuteline kohandama end mitmesugustele stiilidele, iseloomudele, ajajärkudele. Tema ettevalmistus peab haarama kõik tantsu erilaadid, nii klassikalise balleti kui ka plastilise ja karaktertantsu, samal ajal kui estraadtantsija võib rahulikult piirduda ainult ühe, tema poolt valitud erilaadi tundmisega. Teatri tantsijaile võimaldab aga ainult kõigi erilaadide täieline valitsemine enam-vähem rahuldavalt oma ülesandega tulla toime.

Kõike katsuda ainult klassilise balleti abil väljendada viiks peagi piiratuks ja kordamiseks. Püüda aga plastilise kooli alusel tantsida, näit., kas tsardašši või marsukat — on juba ette äpardunud katse.

Karaktertants aga, see puhtast inimlikust liikumise röömust tekkinud tants, on ja jääb kõige tantsulise aluseks. See on see allikas, mis sisaldab tühjaks-ammutamata väärtusi; see on rahvaste tantsuliste kujundite varaait, kuhu nii ballett kui ka plastika ikka jälle pöörduvad tagasi, et koguda ainet, uut jõudu ja värskust ideedes kui ka vormides.

*

Siin on antud lühidalt karakterlikumad lahkumineked estraad- ja lavatantsu vahel, mida peaks endale selgeks tegema igaüks, kes tantsuga tegutseb, et teadlikult oma kalduvusi ja võimeid kaaludes siis oma valitud alal viimset välja panna.

Keda huvitab teater, mitmekülgne oma võimete proovimine, oma näitlejaslike üm-

Siim Pungerja „Roosadest prillidest“ — tüübiline vanapoiss

Dr. E. Kirsenberg

„Maailm on säärande nagu ma näen,“ usub Siim Pungerja H. Raudsepa näiden-dist „Roosad prillid“.

Kuidas vaadata sellele uskumusele tänapäeva sügavpsühholoogia seisukohalt? Tõsi on see, et iga inimene võib näha ja näebki maailma omamoodi. Ta näeb maailma nii nagu teda lapsena on õpetatud seda nägema, näeb nii nagu ta oma inimlike kogemuste põhjal on maailma tundma õppinud, näeb seda, mida ta oskab näha, ja näeb nii nagu ta tahab näha. Üldiselt võib ütelda, et inimene on kalduv nägema maailma siseelus peituvate hingeliste jõudude kohaselt, vastavalt valitsevale meeleolule. Rõõmus inimene näeb maailma heledast, päikesepaistelisest küljest, kurb — hallist, varjulisest küljest; õnnelik näeb roose, elus pettunu — okkaid.

Hingeelulist nähtust, et inimene näeb maailma domineeriva meeleolu värvingus, nimetatakse katatüümiaks. Küsimusele, kas maailma omamoodi nägemisega maailm ise ka muutub, objektiivne teadus vastab eitavalt, välja arvatud niisugused objektiivsed olla tahtvad väärdõpetused nagu okultistlikud teadused, mis kiinnitavad, et tarvitseb ainult kujutella hästi elavalt maailma — soovikohaselt, ja maailm ongi soovikohane. Leidub siiski palju inimesi, kes usuvad, ühes Siim Pungerja, maailma muutumise võimalusse prillide värvi muutmise abil. Prillide muutmisega võib tekitada paremat meeleolu, kuid säärase meetodi tarvitamine heaolemise tekitamiseks võib minna väga kalliks maksma. Maailma vääriti nägemise tagajärjel kaotab inimene orienteerumisvõime elus, mis toob enesega kaasa äpar-

dumisi ja raskusi. Need äpardused ja ebaõnnestumised veeretatakse siis kurja saatuse arvele, unustades, et see kuri saatus manati esile prillide värvi vahetamisega.

Iga inimene võib tugevate elamuste survel ajutiselt hakata nägema tegelikkust teisiti kui see on. Näiteks, saavutanud mingi ootamatu edu elus, hakkab inimene nägema uusi edu võimalusi suuremal arvul ja kergemini saavutatavaina kui see tegelikult on. Maailma teisiti nägemist võib saavutada ka sihilikult, tahteliselt, kasutades oma elu stiilis seda võimalust järjekindlalt eluülesannete, eluküsimuste ja eluraskuste lahendamise meetodina. Seda elustiili piitustab, naeruvääristab H. Raudsepp meeterlikult oma näidendis „Roosad prillid“, selles näen mina selle näidendi kasvatuslikku väärtust ja vaimutervishoidlikku tähtsust.

Käsiteldav elustiil tõstab esile hingelise hoiaku tähenduse elu probleemide ja ülesannete lahendamisel. Mitte ühegi teise elustiili juures ei torka silma hingelise hoiaku tähendus nii selgelt kui siin. Peab tähe-dama, et hingelise hoiaku tähendust psühholoogias on üldse alahinnatud, ainult viimasel aastakümnel on selle tähendust eriti rõhutanud arstlik psühholoogia. Lubatagu mulle siin väike kõrvalekaldumine hingelise hoiaku olu ja tähtsuse selgitamiseks.

Elu seab inimesi alaliselt ülesannete ette, missuguseid tuleb pidevalt lahendada, täita. Isegi äraütlemine mõne ülesande täitmisest on omaette uus ülesanne, mida tuleb jällegi täita. Elunõudeil kerkivate ülesannete õige ja otstarbekohane täitmine loomulikult eeldab ülesannete lahenduse, täitmise oskust, ja tarbekorral ka ülesan-

berkujundusvõimete tööle rakendamine — saagu lavatantsijaks ühes vastava eelhari-dusega.

Kel aga on tugev isiksus ja tahe en-nast ja oma maailma väljendada, oma in-dividualiteeti maksma panna, püüdku enda

süvendamise teel oma eesmärgile jõuda ligemale.

Kummalgi alal on oma ülesanded, mida ei tohi alahinnata ega ära segada. Kumbki ala kingib väärtuslikke tantsulisi elamu-si, kui on sobivad isikud sobival kohal, kuigi väljendusvormid ei ole alati samad.

nete sooritamiseks tarviliste tööriistade ja muude töövahendite õiget käsitamist. Näiteks vajaduse korral kirjutada mõnd kirja kirjutaja peab oskama kirjutada, ja muuseas oskama sullepead õigesti käes hoida. Ülesandega hakkama saamine eeldab peale üldoskuse ja õige tööriista hoidmise veel midagi muud, ja nimelt õiget kehahoiakut. Tiritamme kasvatades kiire ja korralik kirjakirjutamine ei ole mõeldav. Töövahendite käsitamise oskuse ja töö juures õige kehahoiaku võtmise õpetamise vajadus on iseenesest mõistetav, selleks ongi igasugused üldhariduslikud, oskus- ja võimaliskoolid ja kursused. Kuid küsime, kas nimetatud oskustest on küllalt ülesannete korralikuks sooritamiseks. Vastus on eitav. Ülesannete edukas sooritamine nõuab veel õiget hingelist hoiakut. Väär hingeline hoiak ülesande teostamisel tingib kindlasti suuri raskusi ülesande täitmisel ja võib isegi ülesande täitmist takistada. Samuti nagu, näiteks, ei ole mõeldav kirjakirjutamine sullepead teise otsaga tindipotti kastes, ei ole see mõeldav ka hingelise väärhoiaku korral. Ülesande täitmise nurjumine tööriista oskamatu käsitamise või keha väärhoiaku tõttu on igale asjatundlikule inimesele nähtav, sellega siis ka äpardumise põhjus kergesti kindlaks tehtav ja kõrvaldatavgi. Hingelise väärhoiaku kindlakstegemine on aga palju raskem, sest hingeline hoiak ei ole otseselt teisele inimesele nähtav. Inimesele endale on väärhoiak küll nähtav, kuid tema enese poolt ei ole see väärhoiakuna tuntav, sest puudub võrdluse võimalus teiste isikute õige hingelise hoiakuga. Hingelise hoiaku omapärasusi on võimalik täieliselt avastada ja igakülgset tundma õppida ainult põhjaliku psühhoanalüüsi teel. Oletusi võimaliku hingelise väärhoiaku kohta võib aga teha ka hingelise väärhoiaku tunnuste järele — seesuguseiks on, esiteks, enamik närvlikke haigusnähtusi, teiseks, enamik eluviisi ja eluvormi omapärasusi ja, kolmandaks, enamik elukäigu iseäraldusi, mida tavaliselt püütakse põhjendada õnnetu saatusega.

Raske on lühidalt ära määrata, missugune on õige hingeline hoiak, missugune väär. Võiks vaid nimetada, et õige hinge-

line hoiak on asjaomane, loomulik, otsekohene, väär hingeline hoiak on isekas, eluvõõras, tagamõtteline. Väärhoiakuid võetakse ebaausate võtetega elu hüvede taotlemisel, oma au kõrgelhoidmiseks.

Näidendis „Roosad prillid“ peaaegu iga tegelane on võtnud endale mingi tõseliule mittevastava hingelise hoiaku, nagu näiteks kunstnik Koorits, kes ütleb Taalile, oma väljaspool abielu sündinud lapse emale: „Vaata, Taali, mina panen suurt rõhku sisetundele, ja nüüd pane tähele: mina ei tunne end isana.“ Laostunud kroonimiljonääri Matsoni naine ja tütar otsivad kohast hingelist hoiakut, et õigustada end pansionitasa maksmata jätmises. Seal, kus Matsoni enese sõnade järele tõeline olukord on järgmine: „oleme mingi rohutirtsude parvena vallutanud selle õnnetu pansioni; oleme söönud ja joonud, ärides isiklikke arveid teinud peremehe vastutusel, aga senti pole meilt keegi näinud, juba sügis käes,“ võtab Matsoni abikaasa hoiaku: „mu jumal, see peaks Siimule suureks auks olema, et meiesugused on siia üldse tulnud.“ Ka tütar Vivi pooldab seda hoiakut, ta ütleb: „Ja et meie nii lahked oleme... temalt midagi tarvitama.“ Hiljem ta defineerib oma hoiakut järgmiselt: „Asi on üsna lihtne. Siim Pungerjas on meie vana peigmees. Oleme siia külla tulnud oma nooruse armastusele. Noh, inimesel peaks lihtsalt piinlik olema kõnelda mingitest arvetest.“

Näidendi peategelane Siim Pungerjas võtab ka mahajäetuna armastatud inimesest oma hoiaku. Ta räägib sellest Vivile: „Siis ma võtsingi oma hoiaku. Ja, Vivi, see on põrgu uhke hoiak, omi tundeid kõigi kiuste püsti pidada! Püsti pidada kas või viimse päevani!“

Seda hoiakut on ta pidanud kakskümmend viis aastat. Uhkesti seletab ta Vivile, kätt südamele pannes: „Sellest südamest siin on kakskümmend viis aastat vahetpidamata üles vuhisenud kustumatu tunde suur monoloog.“ Esialgsel vaatlusel võib näida, et säärast püsivat tunnete püstihoimist ei tule elus ette. See oletus on ekslik. Hingearsti kogemuste põhjal pean aga ütleva, et see on sagedane nähtus. Kõnetunnis tuleb säärase ürituste pu-

hul väga sageli anda abi, niisama sageli nagu haavaarstil pimesoolikapõletiku puhul operatsiooni teha, sest tunnete kõigi kiuste säilitamine on tervist kurnav. Vanahärra Siim teab seda, ta ütleb: „Seni kui funktsioneerib minu kehakultuur, ei või mind miski murda,“ ja ta pöörabki erilist tähelepanu loodusjõudude tervendavale mõjule: „Päikest peab inimene suvel saama. Ja osooni tuleb vahvasti sisse puhvida, see on terviseks ja ei maksa midagi.“ Ka psühholoogilisi teadmisi kasutab ta enese tasakaalustamiseks. Ta on teadlik, et tunnete valitsemine nõuab jõupingutusi, seepärast hoidub ta ka sellest. Ta ütleb: „Vaat' mina oma hinge peale kõntsa ei korja, kui hakkab kihelema, siis röögatan välja.“ Tähtsaima abinõuna oma meeleolu roosana hoidmisel kasutab ta roosasid prille. See detail näidendis ei ole kirjaniku välja mõeldud, ka tegelikus elus on seda võimalust proovitud kurvameelsuse arstimiseks. Mina ise ei usu säärast arstimisviisi, kuid küllap sellele on leidunud uskujaid, vahest isegi abisaajaid. Mitte ainult tervist kurnavad ei ole sääraseid hoiakud, nad mõjutavad ka inimese elukäiku. Siim on jäänud vanapoisiks ja vanaduspäevil ähvardab teda isegi majanduslik ruuin. Ta lausub oma virtinale: „Rahad läbi, vekslid kukil, poed võlga täis... pane köis kaela.“

Küsimine nüüd, missugustel motiividel, kuidas ja milleks Siim tuli oma hingelise väärhoiaku juure? Vastuse küsimusele leiame ta pihtimisest Melisandele, kus ta ütleb: „On hea... et inimesel on midagi, millele mõeldes ta kõrgemale tõuseb maistest muredest.“ Niisiis see hoiak, milles ta unistab oma noorusearmastuse tagasitulekust, on kasutatav päästerõngana maiste murede ja raskuste eest põgenemiseks, ühtlasi võimaldades illusoorset rahuldust neile soovidele, millede tõeline rahuldamine elus on küsitav. Siim on oma välimuselt „kirevane veider isand“, tõntsaka kasvuga, ümara paunaga, koolus koibadega — ja selle juures tahab mängida laval esimese armastaja osa. Sellest osast ta ei keelduks muidugi ka elus. Ta armub kena välimusega tütarlapsesse õnnetult. Tütarlaps sõidab linna teenistust otsima ja abiellub rik-

ka mehe pojaga. Harmoonilise, tasakaalustatud hingelise struktuuriga inimest niisugune asi ei murra, ta aktsepteerib tõelisust nii nagu tõelisus on, seedib hingeliselt selle pettumuse õigesti läbi ja tuleb sellest välja elutargemana ja karastatuna. Mis teeb Siim? Ta ei saa tunnistada, et teda on jäävalt maha jäetud, see oleks tema eneseväärtusetundele surmavaks hoobiks, ta päästab end hoiakusse, kõigi kiuste siiski oma tundeid hoides, ta teeb nii, nagu Melisande ei olekski teda maha jätnud, nagu Melisande oleks temast ajutiselt olude tõttu eemaldunud, ja loodab oma südames Melisande tagasitulekut. Sellega on ta kindlustanud end võimalike edaspidiste pettumuste eest teiste naistega ja võib ka õigustada end perekonnaelust loobumises, oma meelest tõstes end veel seejuures peajao kõrgemale teistest inimestest. Oma virtinalale seletab ta, kui see teeb juttu äravõtmisest: „Mis piinlikku juttu sa ajad... sa ometi tead, et ma pole vaba... oma südame poolest.“ Vivile ta seletab: „Tänapäev ei tea midagi tundeelust, aga minul, Vivi, oli säärande armastus, mis sinu ema nooruses oli natuke liig.“

Kuivõrd küsitav on Siimu armastuse tõsidus Melisande vastu ja kuivõrd vähe see oli kantud tõsise armastuse siirameelsest kooselu tahtest armsa inimesega, näitavad ta järgmised mõtted Melisande kohta: „Melisande — no mis ta oli? Kingsepa tütar agulist. Ja mis oleksin temaga saanud? Kellegi kingsepa tütre agulist!.. Ja mis oleks mina temast teinud? Kommejandi eide, köögilõhnadest immutatud virtina Punglerlas.“

Need mõtted kajastavad selgesti Siimu hinge sügavuses valitsevaid seisukohti Melisande ja temaga abiellumise kohta. Siimu ei ole kunagi juhtinud tõsine armastava inimesega kooselu ja perekonna asutamist taotlev armastus. Ka kakskümmend viis aastat hiljem ta ei ole muutunud, ta ütleb oma noorusearmastusele: „Hea, et sa olid... ja tulid... ja jälle lähed.“ Kui Melisande olude sunnil teeb juttu Siimu juure jäämisest, siis Siim kohkub sellest ja ütleb: „Oled sa otsustanud minu juure jääda. Aga kuidas, mis meist siis üldse saab? Ja

Matson? Ning teised inimesed!“ Ta võtab jälle uhke hoiaku, kuid nüüd juba selleks, et pääseda ka sellest naisest, ja ütleb: „Ei, ei! Seda ohvrit ma ei võta vastu, Melisande!“ Kui aga Melisande teeb olude muutudes juttu äraminekust, siis löövad Siimus jälle tunded lõkkele; ja ta ei taha Melisandest loobuda. Siimu-taoliste tüüpide armastusele on üldse iseloomulik, et nad ei taha kuulda kooselust siis, kui armastatu on kooseluga nõus, ja nõuavad väga agaralt kooselu siis, kui armastatu ei ole enam sellega nõus. Näidendis oleks võinud seda asjaolu veidi selgemalt tuua esile.

Kokku võttes võiks ütelda, et H. Raudsepp on kirjeldanud väga hästi siduva tõsise armastuse ja perekonnaelu eest põgeneva inimese „armastuse“ dünaamikat. Niisuguste tunnete dünaamika tekkimine eeldab, nagu seda näeme ka Siim Pungerja juures, materjaalsete huvide, egoismi ja auahnuse ülekaalu ühistunnete ja siirameelse armastuse kahjuks. Tundes end alaväärseks ja võimetuna saavutama reaalselt edu armastuses, kujuneb välja süsteem, võetakse hoiak, mis võimaldab põgeneda tõeliste armastussidemete ja kohustuste eest ja rahuldada armastustarvet fiktiivselt, kujutelles end sel alal kangelasena ja suurena. Siim ongi uhke oma tunde üle, ta väänab kõik faktid pahupidi ja leiab rahuldust uhkusele isegi seal, kus reaalse mõtlemise juures seda kuidagi ei või leida;

näiteks ta monoloog Melisandele: „See au ja hiilgus, Melisande, see hoovab mu peale kui määratu kosk! Merande elu! Meratsed rullid! Ah, minu südame Veenus, kuis aurad sa maailma jagude poeesiast! Vaata, kuis avarduvad mu sõõrmed neist magusatest haisudest, mis vürstid ja šeigid su külge on jätnud.“ See jutt näib olevat kriitikavõime kaotanud inimese sonimine ja võib tekkida mõte, kas kirjanik tüübi loomisel ei ole läinud liiale. Tegelikus elus enam-vähem normaalne inimene säärast juttu ei räägiks, kuid võin ütelda, et on palju mehi, kes seda uhkust tunnevad, kuigi seda ei väljenda.

Niisuguste tundepuhangute korral inimene vaikib, vahest punastab kartes, et teised näevad teda läbi.

Siim Pungerjas aga räägib, toob esile oma monolooge. See pikalt-laialt rääkimine ei ole Siimu-taoliste tüüpide omadus, kuid teisiti ei saa ju näidendis tuua esile selle tüübi üleelamusi, tundeid ja mõtteid. Need tüübid ei tegutse aktiivselt, vaid ainult passiivselt elavad oma elamustes. Väga sageli ei ole nad võimelised ka oma elamusi mõisteis formuleerima. Võttes Siimu monoloogidesse kalduvust kui lavatehnilist paratamatust peab tähendama, et H. Raudsepp on siin kirjutanud levinud ja elulise tüübi hingelist struktuuri tabavalt. Katsutagu panna tähele vanapoiste hingelaadi, neis võib peaaegu alati tunda ära Siim Pungerjat.

Herbert Tamm — juubilar

Käesoleva kuu lõpul tähistab Töölis-teatri dekoraator Herbert Tamm S. Tradedwell'i näidendi „Mašinaali“ esietendusega oma 20-aastast lavategevust.

Herbert Tamm sündis 3. apr. 1891. a. Tartus tislari pojana. Õppis Tartu linnakoolis ja hiljem H. Treffneri eragümnaasiumis. Vanemate tahtmine oli, et poeg oleks jõudnud ülikoolini, aga noor Herbert oli juba 1908. a. alates koolipoisina hakanud käima „Vanemuise“ teatri kooris ja see sai talle saatuslikuks — Herbert Tammest sai „Vanemuise“ näitleja. „Vanemuise“ tookordse dekoraatori A. Tuurandi

sõbralikul vastutulekul avanes noorel energilisel H. Tammel „Vanemuises“ peagi võimalus kaasa liiia ka dekoraatori töis, kuna ta joonistamist ja maalimist oli õppinud juba varem von Moritz'i juures Tartus.

1914. a. siirdus H. Tamm dekoraatorina ja näitlejana Pärnu „Endla“ teatrisse, kus oli tol ajal direktoriks ja näitejuhiks pärsine „Estonia“ teatri direktor K. Jungholtz. Pärnust sõjaväekohustuse tõttu lahkudes elas H. Tamm pikemat aega Tallinnas, teenides siin maailmasõja ajal konstruktor-joonestajana „Dvigateli“ vaguni-

HERBERT TAMM

Tähistab 28. veebruaril s. a. Töölisteatri oma 20-aastase lavategevuse juubelit. Ettekandete tuleb S. Tradewelli näidend „Mašinaal“ Erna Viltmeriga peaosas. Dekoratsioonid juubilarilt. H. Tamm on Kutseliste Teatritegelaste Ühingu asutajaid ja selle innukaimaid juhte.

tehases ja vabadussõja ajal olles ametis sõjaministeeriumis.

Sõjaväeteenistusest vabanedes läks H. Tamm jälle Tartu „Vanemuise“ teatri näitlejaks ja pärast A. Tuurandi Tartust lahkumist oli ühtlasi „Vanemuise“ juures tegutseva „Ooperi ja opereti kollektiivi“ dekoratoriks. Tartust siirdus H. Tamm Narva, kus oli algul „Ilmarise“ teatri ja hiljem Narva „Ühisteatri“ dekoratoriks ja näitlejaks.

Narvast lahkudes asus H. Tamm dekoratorina tollaegse „Rändteatri“ teenistusse, kust peagi kutsuti Viljandi „Ugala“ teatrisse dekoratoriks ja näitlejaks.

Viljandist lahkudes asus ta jälle Tallinna, kus töötab juba kuuendat aastat Töölisteatri dekoratorina, esimesel kolmel aastal olles ühtlasi ka tegev näitlejana.

Peab märkima, et H. Tamm ei ole oma võite teatri-dekoratorina saavutanud kergelt. Ta on pidanud ennast n. ü. „üles töötama“ provintsiteatris, kus võimalused on ikkagi äärmiselt kitsad ja midagi suuremat teha tähendab määratud tööd ning energiat. Viimasest ei ole aga H. Tammel kunagi puudu tulnud ja seepärast ongi ta kõigil meie provintsiteatrite lavadel suutnud anda ikka midagi

üllatavat ja hästi meele jäävat. Ja mitte ainult lavastutele dekoratsioonide valmistajana ei ole ta töö leidnud head hindamist, vaid samuti ka lavade ümberkorraldajana ja uute valgusseadete rajajana. Ka Töölisteatri on kõik ehitused ja uuendused nii laval kui saaliski sündinud H. Tamme algatusel ja juhtimisel. See kunstiline tõus ja loominguiline elevus, mida avalikkus on tunnustavalt märkinud Töölisteatri töös, on väga suurel määral ka Herbert Tamme teene, kelle otsiv vaim ja kaunis värvimeel on alati innukalt rakendunud uue ja värske taotelemisele. H. Tamm on osanud ka kitsastes, piiratud oludes luua kunstiküpsed, müllusööbivaid lavapilte.

Kunstiariivustajate poolt on H. Tamme tööd leidnud alati head hindamist. Tema lavadekoratsioonest tuleks eriti meelesjäänuna mainida „Lindpüü“ ja „Sinimandria“ dekoratsioone Viljandis ja „Valge naise“, „Võitlus lumes“, „Käitise“, „Lõhutud kruusi“ ja „Mõirga, Hiina!“ dekoratsioone Tallinna Töölisteatri. Aga küllap ta nüüd „Mašinaali“ lavaseadeldisega oma juubeli puhuks kõigile teatrisõpradele valmistab vist veel erilise üllatuse.

Pigistagem siis parimate soovidega tubli töömehe kätt! Jõudu tööle!

Koomilise meele küsimusi

Teater vaimukuse hädavajus!?

Hugo Raudsepp

1.

Meie koomilise meele teravnemine on kultuurilise arengu vili. Pind komöödia võrsumiseks on antud, kui teadvus tungib läbi mateerist, kui maailm muutub läbi-paistvaks meie silme ees ja me satume avastama ta traagelniite.

Naerda tähendab maailmast ja enesest üle olla, kohutamatu olla ükskõik millisest tõi-gast. Ja inimene on ainus loom, kes seda võib.

Kui lagedad ja magedad tunduvad tänapäevale nii paljud Molière'i või Shakespeare'i „naljad“, milledele omal ajal kes ütleb mil määral kaasa vabistati kõhukel-meid . . .

Võime aukartusega seista vanade meistrite suure traagilise tunde ees, mille sügavusteni meie ei suuda sukelduda. Traagi-line tunne ses suure pidulikus kõrgpin-ges, nagu ta end ilmutab klassikalises tra-göödias, on meie tundeelule jäämas kau-geks ja võõraks. Aga meie elumeel pris-kelt ja uljalt areneb vaimsema ja subliim-sema koomika suunas.

Olevikuski võime teinekord kohata koomilise lapsea rudimente . . .

Kes kinodes on jälginud tuttavaid Ameerika groteske nende klounilise akro-baatikaga, see teab, kui lapsikud on sel-lased puhtkehalised „naljad“.

Hiljuti vaadanud Kivi „Seitsme venna“ etendust, ma juba paari pildi kestes sat-tusin mõttele: mihuke tore lastetükk! Mõt-lesin oma kuueaastasele tütrele, et küll sel oleks siin lõbu!

Ega ma ise seejuures olnud kurb. Pri-mitiivset koomikat vaadata on täiskasva-nugi vaimule suureks puhkuseks.

Aga sellast koomikat me naudime kui mälestiskaugelt arhaismi, mitte kui ideaali, kuhu püüdleme.

Sest kujuteldagu vaid hetkeks, et kui kõik komöödiad siit peale aiva täituksid

füüsiliste rabelemiste ja muu seesuguse. . . karvatuti-koomikaga!?

2.

Kui komöödia üldse on midagi, mis vai-must sündinud ja vaimu suunas areneb, siis pole ime, kui vaimukus ja vaimusära on moodsa komöödia põhilisimaid komponente.

Mõned kirjanikud, näiteks Shaw, või-vad ju vaimukuse mõttes ette haarata oma sajandist. Aga suund on loomulik, me kõik areneme sinna poole. Ja kes maha jääb, sellest on kahju.

Meil on niisugune imelik maa, et vai-mukus siin sünnitab paanikat. Mõned kur-vakujulised rüütlid ennustavad, et kui eesti komöödia veel mõned aastad sädeleb omamaa repertuaarides, siis tulevat maa-ilma ots lavakunstis . . .

Aga kuidas ka vaimukuse vastu rassi-takse, mitte keegi ei kuuluta vaimu-vaesust ideaaliks. Mitte keegi pole tul-nud mõttele tõendada, nagu võiks ilmetu ja nürimeelne dialoog anda intriigile särtsu ja kujudele elulist sära. Meie teater on küllalt vettnud saksa magedates ja vai-mulagedates „lustmängudes“. Kui hiljem meie lavasid sattus vallutama prantsuse ja inglise komöödia, siis oli see meie näitle-jale suureks treeninguks. Tal on selles mõttes veel mõnd õppida.

Meie iseseisvusaegne algupärane komöö-dia ta parimas osas on võrsunud inglise ja prantsuse koomika vaimus, seejuures kind-lalt säilitades oma tõulise algupärasuse.

Meie mentaliteedis on loomupärast üh-tesattuvust inglise kuiva, aruka, meheliku huumoriga, kuid ilma selle konventsionaal-suse ja valehäbita.

Samuti leidub meil prantsuse vaimule omast kergust ja sädelust.

Kuid meie kultuur on noor, meie põhi on talupoeg. Inglise huumoriga võrreldes on meie naljasoonel rohkem mahla. Ja vaimukuses me ei läbe kaasa teha prant-suslikku stiilipeensust. Meie huumor alles

RITVA ARO

Soome opereti-primadonna, kelle külaskäetendused Estonias leidsid publiku poolt väga rohkearvulist osavõitu ja kelle esinemine sai arvustuselt kiitva tunnustuse. Ritva Aro tuleb Tallinna uuesti märtsis, kus esineb ühes uues operetis ja ühes ooperis. Seekord esines küllaltne vürstinna Jadja osas operetis „Veenus siidis“.

keeb ja käärib, ta pole end veel küllalt välja elanud heaks tooniks. Meil on hingeline vajadus kangema sõna järele. Mitte seda, et me ei oskaks peenutseda ja stiilitseda — jumaluke, meil on ju selles suunas terve liikumine. Aga me ei tunne endid küllalt elusaina, kui me kahe peenuse vahel ei saaks lausuda natuke soolast. Ja nii me siis oma peenimaidki mõttetoimi suudame väljendada ikka mingi eestilise lihtsuse ja labasusega!

Kokku see teeb meie komöödia anarhilisemaks ja mühakamaks kui seda on euroopaline standard-komöödia. Kuid arvestamata reegleid ning usaldades südame häält on eesti komöödia õnnelikul sattumusel võinud ilmutada suurt jõudu ning löögitavavust.

Eesti komöödia pole meie teatrielu pannud lainetama mitte ainult sellega, et ta lavale paiskas meie oma elu. Vaid õppides tundma rahvaluule koomilisi elemente ta pani ühtlasi aluse ka huumori laadile, mille põhijooned rahva hinges leidsid kajastust. Nende joonte selgitamine ja puhastamine on meie rahvusteatri ülesandeid.

Vaimuga on sellane lugu, et ta laadile jääb külge sellest ainesest, millest ta läbi käib. Seepärast meie komöödia on kahe-mõttelisuste asemel harrastanud sõnalist otsekohesust. Isegi pühavaim on pidanud piiblis „mikumärditsema“, sest et talle sai osaks kõnelda ühe rahva keelt, kes oma ürgses vägimeelsuses veel ei tunnud viigilehte...

3.

Teater ei ole kunagi võinud arvestada naiivset realismi. Kunst peab ikka tegema valiku.

Sest kus on tegelikult sellane ökonoomiline ja ümargune elu nagu ta hirmsa pressiga on surutud paari tunni raamidesse laval?

Kui elu peab pressima kompositsiooni ja tüübi ahelaisse, siis tohib, siis peab tihendama ka dialoogi. Ja mis sellest siis on, kui laval kõneldakse vaimukamalt, sisukamalt, piltlikumalt kui elus: eks siis ole põhjust teatrisse minna!

Vaimukas, tihendatud ja teritatud dialoog pole teatril e hädahouks, küll aga pro-

bleemiks, mis ootab lavalist lahendust. Näitleja peab võima liigelda ka nõudlikus tekstis endastmõistetava kodususega. Ja ta peab märkama, et teravam tekst joonistab ka kujud teravamini. Meie kaasaegne komöödia on välja joonistanud nii mõnegi tüübi, mis tegelikkuses ümber jookseb alles ähmaste äärjoontega.

Näitleja vaimseks treeninguks ei teeks paha, kui meie parimate teatrite lavale aegajalt satuks mõni Shaw' komöödia.

Muusikalise mikumärdi poole!

Voldemar Leemets

Kunsti ei saa mõõta mingi muu kui vaid kunsti mõdupuuga. Kuigi püütakse temale läheneda kas moraalsest, sotsiaalsest või mõnest muust — küll vägagi õilsast, kuid kunsti mõistega mitte seoses olevast — vaatevinklist, siis nurjuvad need katsed paratamatult ning kunstiliste avalduste ain-saks kriteeriumiks jäävad — tarvitades šabloonilist terminoloogiat — esteetilised kaalutlused.

Mitte igal juhul pole siis see, mis annab kunstiteosele väärtuse. Mitte ka õilis tendents ja ideaalsed püüded. Meisterlikult maalitud porgandikimp kaalub üles halvasti maalitud jumalaema. Sellest seisukohast väljudes tuleb läheneda ka operile ja anda sellele eluõigust, samuti nagu teistelegi „kerge“ kunsti avaldustele. Lavakunst, tunnustades ühtviisi „kõrget“ ja „madalat“ väljendusvormi, harrastab nii draamat kui ka komöödiat. Liites neid muusikaga ta saab muusikalise draama ja muusikalise komöödia. Või äripäevses žargonis: ooperi ja opereti. (Jätame kõrvale koomilise ooperi ja selle, kas ja kui võrd viimane mõjutab operetti.)

Võttes niiviisi siis operetti muusikalise komöödiana ning pidades silmas kõiki reservatsioone, mis sellane defineerimine endaga toob kaasa, vaadelgem teda pisut lähemalt.

Mis puutub kõigepealt opereti muusikalisse külge, siis on teda õieti raske liigitada, „hinnata“ ja eraldada ooperist. Välja arvatud see, et ta kasutab „proosat“ ja esineb ka stiiliselt oma üldiselt kerge-meelse, „foxtrottilise“ laadiga. Kuid põhi-

Teravmeelne dialoog pole suurimaid raskusi, millega on toime tulnud teatri ajalugu. Kui laval kõik inimesed on natuke vaimukamad kui meie, siis tuletatagu meele, kui palju on mängitud näidendeid, kus kõik inimesed on luuletajad, kes elavad seotud kõnedes ja surevad riimides... On näidendeid, kus ainult lauldakse, ja on teisi, kus ainult tantsitakse. Ja tummfilmides näitleja maigutas ainult suud... ja tegi siiski enese arusaadavaks.

elementid nii ooperis kui ka operetis tugenevad ühisel alusel. Nii see kui teinegi kasutab soolot, duetti, tertsetti, kvartetti, kvintetti, koori, retsitatiivi, melodraamat, pantomiimi, balletti. Selget piiritlemist ei võimalda ka kunstiline kaalutus, sest ühelt poolt ooper sageligi („kergematel“ kohtadel) läheneb või „laskub“ operetini (kõrvutada näiteks valsse „Traviatast“ ja „Silvast“!), teisest küljest operett „tõuseb“ ooperini oma finaalides, eriti moodsate suurmeisterite omis.

Opereti sõnaline külge osutub veelgi keerulisemaks. Siin operett ei taha painduda ühegi sõnalavastusliku vormi piiridesse. Komöödiaga tal näib olevat palju ühist, ometi ei saa teda nimetada komöödiaks, kuna ta omab ja peabki oma dramaatilisi momente. Kuigi see dramaatilisus püsib „operetilisel“ kujul ja osutub mingiks „tormiks veeklaasis“, siiski paljalt „naljamäng“ pole operett kaugeltki. Ta on pigem mingi lavaline rassolje, mingi segu kõikidest tarvitavatest vormidest. Ta pakub koomikat ja traagikat, romantikat ja heroismi (teadagi opereti piirides: ta tragism ei kohuta, ta romantika tiivustab vaid primitiivset kuulajat).

Oma mitmepalgelisusega operett läheneb sõnalavastuslikule liigile, mida märgitakse sõnaga näidendid, rahvatükk. Kuid siia ei sobi ta täiesti, kuna evib kõva tendentsi aristokraatitsemiseks. Aristokraatus õieti ongi opereti peatunus ja iseloomulikem omadus. Opereti kandeve personaal moodustub ikka vürstidest, krahvidest, aadlikest. Parema puudumisel teda

kannavad rahamaailma tuusad või boheemuse aristokraadid, igal juhul aga eliit, kuulugu see mistahes kihti, ja igal juhul salong ja frakk.

Õieti just frakk ja salonglikkus teevadki opereti, ja nende puudumisel polegi enam tegu operetiga, vaid... võib-olla laulumänguga.

Kompositsiooniliselt operett ei nõua palju. Ta lepib trafareetse kahe paariga, kusjuures üks paar armastab siiralt ja tõsiselt, teine vaid imiteerib. Priima armastajate paar moodustab opereti kandvaime ja soliidseima osa. Nende vahel juhtub alati mingi arusaamatus, mis hargneb II vaatuse finaalis konfliktiks, et III vaatuse lõpul jälle jõuda tavalise happy end'ini. Nad laulavad „tundelist“ muusikat ja tantsivad tangot ja inglise valssi.

Teise paari ülesandeks on naljategemine. Meesosalisena esineb tavaline heasüdameline ja juhm tüüp, vastava naispartneriga ta sooritab kupleid, tantsib fox'i ja rumbat, uuemal ajal cariocat, pakub salongi „odavamat“ külge. — Peale otsese ülesande, naljategemise, täidavad nad veel teist, kaudset ülesannet: olla esimeste armastajate karikatuuriks, võimaldades seega neile suuremat aupaistet.

Peategelasile lisaks kasutatakse veel šabloonilist koomilist vanadepaari ja mõnd iseseisvat — vaatuse lõpul leseks jäävat — kas totrat linnapead, joomarit portjeed, parodeeritud teatridirektorit või muud allakäinud tüüpi.

Sellega üldjoontes piirdubki opereti mitte suuri pretensioone seadev sündmustik, kompositsioon. Olles nähtavasti ka ise sellest teadlik, et mitte kompositsiooniline külg ei kannu operetti ja teda ei tee laiade hulkade lemmikuks, ei tunnegi operett aukartust kompositsiooni suhtes, vaid sageli ignoreerib seda. Pakkudes välist toredust ta püüab kirevusele, akrobaatikale. Ta esimeseks ülesandeks on silmarõõm. Ühe sõnaga, operett läheneb ses suunas revüüle.

Kui küsida, millega õigupoolest on seletatav opereti erakordne menu, siis pole sellele kerge vastata. Kahtlemata mängib siin suurt osa käsitelamise lihtsus. Massile pole omane kunstiline süvenemine, operett aga pakub talle just sellast kerget, seedimist mitte vaevavat, toitu.

Teatud tõmbavust sisaldab vististi opereti „aristokraatsuski“. Inimene on kord

juba sellasena loodud, et ta tahab olla suur, erinev, teistest kõrgem. Ja kui saatus talle on määranud aguliosa, siis oma sisemuses kannab ta protesti saatuse aadressil. Ta tahaks (!) kuuluda ülemisse kümnesse tuhandesse, kelle kasutada on noobleimad võorastemajad, luksuslikemad magamisvagnid, ilusaimad kokotid ja muu komfort. Ta tahaks olla salongi kangelane, puistata käisest teravmeelsusi, loopida raha ja võita armastust. — Siin tuleb operett ja aitab kehastada ta unelmaid. Ja nagu väiksem poiss jälgab hardumuses suuremate tembutusi, nii aguliinimene särasilmil idealiseerib opereti kassikulda...

Kuid naiivsete inimeste hulk väheneb päev-päevalt. Seega ka operetti pimesi pool-dajate arv. Ja kui nüüd operett siiski tahab püsida ja sammuda kaasas ajaga, siis ei jää tal muud üle kui et ta peab reformeeruma.

Naiivsusel ja vähenõudlikkusel on siiski piirid, mida „kerge kunst“, kui ta tahab olla tark, ei tohiks unustada. Seepärast operett teeks hästi, kui ta võtaks jälle kord teadmiseks, et ta pole mingi sisutu ja mõtetu revüü, vaid muusikaline naljamäng. Seega lavateos ja mitte tsirkus.

Ta teeks hästi eriti veel sellega, kui loobuks oma aristokraatsusest. Eriti eesti algupärane operett. Sest meil pole eliiti ega punastes pükstes husaare, pole vürste ega sajandite traditsioone jätkavaid elupõletajaid. Selle asemel, et tegevus kanda Pariisi või mõnele luksusaarikule, et peategelasiks panna suurlinna elumehi ja oma inimesi asetada statisti ossa, et püüda pakkuda seda aristokraatsust, mida me ei oma, peaksime pakkuma elu- ja olukohast tegelikku oma elu, pakkuma oma operetti. Peaksime pakkuma liha ja verd ja mitte abstraktset aristokraatsemist. Alles siis jõuaksime omaopereti juure ja lepiksimme — veenduksime, et see rajaneb muusikalisel mikumärdil ja kodusel omapärasusel. Et see rajaneb enam kongil kui salongil.

Kuid kas leidub selleks vajalisi julgeid libretiste? Kas leidub julgeid teatreid, kes riskiksid lavastada meie ainuõige ja esimese opereti?..

Seda muidugi me ei tea ega kujutele. Teame ja kujuteleme vaid seda, et põhimõtteliselt operett ei tarvitse surra ja lüüa silmi maha „kõrge“ kunsti ees, sest... hästimaalitud porgandikimp pole halvem äpardunud madonnast.

LIINA REIMAN'ile

Helstingi sõpradelt annetatud väärtuslik tinavaagen, mille löige ja ilustused on kunstnik *Martha Helmiselt*. Lisaks vaagnale sai Liina Reiman oma juubeli puhul eest ja soome teatri-ringkonnilt ja austajailt rea kingitusi ja tunnustusavaldusi.

Eesti teater arvudes 1933/34. a. hooajal

Lavastuste arv. Vaadeldaval hooajal oli lavastusi meie 7 kutselises teatris — Estonias, Vanemuises, Draamastuudios, Töölisteatris, Ugalas, Endlas, Narva t. — üldse 139 (1932/33 — 136): uusi 89 (104), vanu 50 (32).

Uusi lavastusi anti meie suuremais teatris, võrreldes eelmise hooajaga, vähem: Estonias 8, Draamastuudios 3, Vanemuises 1. Rekordiliselt on korratud vanu tükke Estonias ja Vanemuises, esimeses 20 (1932/33 — 13), teises 22 (11).

Etenduste arv. Etenduste üldarvust — 1251 — langeb Estoniale ja Draamastuudiale 50%. Sõnalavastusetendused moodustavad etenduste koguarvust ümarguselt $\frac{2}{3}$, muusikalavastusetendused $\frac{1}{3}$:

	Sõnalavastus	Oper	Operett	Kokku
Estonia	119	67	120	306
Draamastudio	318	—	—	318
Vanemuine	81	7	95	183
Töölisteater	164	—	—	164
Ugala	76	6	24	106
Endla	39	5	28	72
Narva t.	62	—	40	102
Kokku	859	85	307	1251

Aleksander Sepp

Silmapaistvalt eelistab operetti Vanemuine: 1933/34. a. hooajal anti Vanemuises üldse 183 etendust, neist operetietendusi 95, sõnalavastusetendusi 81, ooperit — 7. Estonias tuli 1933/34. aasta hooajal 120 operetietenduse kohta sõnalavastus- ja ooperietendusi 186, Endlas oli vahetõlge 28:44, Narva teatris 40:62 ja Ugalas 24:82. (Draamastuudios ja Töölisteatris operett ei esine üldse.)

Vaatlejate arv. Vaatlejaid oli 1933/34. a. hooajal kõigis teatris kokku 417.984 (1932/33. a. 416.780): sõnalavastuse vaatlejaid — 239.150 (250.381), opereti — 143.001 (123.500), ooperi — 35.833 (36.899).

Enam-vähem stabiilne oli vaatlejate arv, võrreldes eelmise hooajaga, vaid ooperis (—1066). Sõnalavastuse vaatlejate arv on läinud tagasi 17.231 võrra ja vastavalt sõnalavastuse, ja vähemal määral ka ooperi, arvel on juure võtnud operett (+19.501).

Meie esindusteatrit — Estoniat — külastas 1933/34. a. hooajal 170.460 inimest, Draamastudio etendusi 70.258, Vanemuise — 60.743, Töölisteatril oli vaatlejaid 1933/34. a. hooajal 45.528, provintsiteatris — Ugalas, Endlas, Narva teatris — igatühes 25.000 ümber.

T E A T E R

Sõnalavastusliigis on vaatlejaid kõige rohkem Draamastuudiol — 70.258. Estonia peab siin leppima teise kohaga (64.206). Vanemuises, kus harrastatakse paaril viimase aastal ülekaalukamalt kergemat žanri — operetti — on sõnalavastuse vaatlejaid vaid 20.008 ehk napilt $\frac{1}{3}$ vaatlejate üldarvust.

Kassa. Sissetulekut etendustest oli teatritel 1933/34. aasta hooajal üldse Kr. 242.750 (eelmisel Kr. 231.841). Ümarguselt poole üldsissetulekust — Kr. 123.174 — annab Estonia kassa; teine pool — Kr. 119.576 — jaotub kuue teatri vahel järgmiselt: Draamastuudio Kr. 46.513, Vanemuine Kr. 29.249, Töölisteater Kr. 17.868, Ugala Kr. 9.555, Endla Kr. 8.528, Narva teater Kr. 7.863.

Riigi ja omavalitsuse toetused. 1933/34. a. hooajal said teatrid riigilt ja linnavalitsustelt toetuse näol üldse Kr. 207.380, selles riigisummasid ümarguselt 90%.

Teatri tulud, millest tuleb katta kõik väljaminekud, koosnevad teatavasti peamiselt etenduste sissetulekust ja toetusist. Kuigi on raske kindlaks määrata iga üksiku teatri kohta, milline peaks olema suhteliselt teatri omatulu (sissetulek etendusist) ja toetuse täpne vahekord, võib praktiliste kogemuste põhjal siiski kinnitada, et üldiselt vajavad meie teatrid normaalse, kunstinõudeile vastava, töötaseme säilitamiseks juuremaksu vähemalt teatri omatulu (kassatulu) suuruses. Selle põhimõtte tunnustamine ja elluviimine nõuaks praegustes oludes toetussummade üldist suurendamist 15—20% ehk

Kr. 30.000—40.000 võrra. Kuni selleks võimaluste leidmiseni tuleksid aga eeskätt võtta revideerimisele praegused toetusmäärad, korraldades asja nii, et iga üksiku teatri toetus vastaks ligikaudsetki teatri omatulu kõrgusele, sest mitmes meie teatris (vt. tab.) on praegu omatulu (kassa) ja toetuste suhe ilmselt ebanormaalne.

Toetuste näol makseti juure 1933/34. a. hooajal iga vaatleja kohta keskm. üle riigi 50 senti, eelmisel hooajal 51 s. Enamvähem normaalseks võiks meie oludes lugeda 60-sendilist keskmist juuremaksu: Estoniale 65—70 s., Draamastuudiale ja Vanemuisele 50—55 s., teistele teatritele à 35—40 s. piirides. Tegelikult on juure maksetud 1 vaatleja kohta 1933/34. a. hooajal (sentides): Estoniale — 59, Draamastuudiale — 26, Vanemuisele — 87, Töölisteatril — 30, Ugalale — 30, Endlale — 36, Narva teatril — 29.

Keskmised. Üksikute teatrite järgi, kõik etenduseliigid kokkuvõetult, kujunevad etenduse keskmised 1933/34. a. hooajal järgmiseks (sulgudes 1932/33. a. hooaja arvud):

	1 etenduse kohta	
	Vaatlejaid	Sissetulekut (kr.)
Estonia	557 (475)	403 (364)
Draamastuudio	221 (221)	146 (134)
Vanemuine	332 (278)	160 (132)
Töölisteater	278 (293)	109 (105)
Ugala	241 (278)	90 (93)
Endla	306 (284)	118 (80)
Narva teater	230 (328)	77 (77)

Kokku 334 (318) 194 (177)

Teatrite tegevus 1933/34. a. hooajal.

Arvestatud on ainult teatri oma koosseisuga — ka väliskülastetega oma teatri ansambelis — antud eestikeelsed teatrietendused.

	Lavastuste arv			Eten- duste arv	Vaatlejate arv etenduste liikide järgi				Kassa (Kr.)	Toetust saad- ud riigilt ja omavalits. (Kr.)
	Uus	Va- na	Kok- ku		Sõna- lavastus	Ooper	Operett	Kokku		
Estonia	15	20	35	306	64.206	30.049	76.205	170.460	123.174	100.500
Draamastuudio	8	2	10	318	70.258	—	—	70.258	46.513	18.000
Vanemuine	18	22	40	183	20.008	2.417	38.318	60.743	29.249	53.000
Töölisteater	8	2	10	164	45.528	—	—	45.528	17.868	13.440
Ugala	14	1	15	106	16.068	1.461	7.975	25.504	9.555	7.700
Endla	14	1	15	72	11.201	1.906	8.911	22.018	8.528	8.000
Narva teater	12	2	14	102	11.881	—	11.592	23.473	7.863	6.740
Kokku	89	50	139	1.251	239.150	35.833	143.001	417.984	242.750	207.380
1932/33. t/a	104	32	136	1.312	256.381	36.899	123.500	416.780	231.841	211.277
+ —	-15	+18	+3	-61	-17.231	-1.066	+19.501	+1.204	+10.909	-3.897

Rajagem endife kodu!

Juhan Sõnson

Eesti Kutseliste Teatritegelaste Ühing näeb üht oma suurt ülesannet teatrirahvale puhkekodu loomises — puhkekodu, milles teatrirahvas suvise puhkuse kestes leiaks võimaluse sobivalt veeta päevi ning millise asutuse piirkonda võimaluste piires peaks andma ulualuse ka vanadele teatritegelasile.

Endastmõistetavalt olgu sellane ülesanne kutseühingul teostada aastate jooksul, kuid oleks vajaline, et puhkekodu loomisel algusest peale peetaks silmas otsarbekohasust.

Puhkekodu soetamine teatrirahvale isenesest on komplitseeritud ülesanne, mille teostamine vajab hoolikat kaalumist, et vältida vigu, mis on teinud teised organisatsioonid sama ülesande teostamisel. Väga mitmed organisatsioonid kogemuste puudumise tõttu on samalaadiliste asutuste loomisega sattunud isegi raskesse majanduslikku seisukorda, rääkimata sellest, kui otstarbekalt nad üldse oma liikmeskonnale saavad võimaldada puhkust oma ruumides, mis enamuses on endised sakste suvimajad või midagi selletaolist ja milles loodetud puhkuse asemel pakutakse ainult kuidagi äraolemist — ulualust. Peamiseks puuduseks aga osutub ruumide ebaotstarbekas jaotus ja selle tõttu ka nende väike tasuvus, sest ülal pidada hoonet, kuigi see on enamail juhtumel saadud tasuta, ainult üürikeseks suvepuhkuseks käib peagu kõigile organisatsioonidele üle jõu. Pole vist vajadust nimetadagi, et kõik need „suvekodud“ vajavad veel väljaarendamist, kuna enamus neist rajati paljaste kätega, heas lootuses aastate jooksul nad eeskujulikeks välja arendada. Hiljem selgus, et selleks puudub raha — tarvitajat asutus ei rahulda, see jätab asutuse külastamata, ja ilusa algatuse hääbumine on täies hoos.

Kui pidada silmas seda, et teatrirahvas oma intensiivse talvise töö järele vajab suvepuhkust rahulikus ümbruses, siis asukoha valikul tuleks jääda peatuma sella-

sele maakohale, mis oleks eemal suurtest kärarikastest suvituskohtadest, võrdlemisi kuival maapinnal, käepärast oleva veekoguga (jõe või järvega), segapuumetsaga, tingimusel, et oleks käepärast mingi ühendus raud- või maantee kaudu (autobus) ja võimaluse korral ka meri (mitte kaugemal kui 2—3 km). Tahaksin loota, et leidub ostmiseks nõudeile vastav talu, peab seda vaid silmas pidama ja ka otsinguid toimetama nimelt selles suunas.

Sobiva krundi leidmisel peab pidama silmas, et selle põllud võimaldaksid sisse seada majapidamise vastavalt aiandus- ja karjandustalu nõudeile, arvestades seda, et põllu- ja karjasaadused leiaksid turustamisvõimaluse suvel töötava puhkekodu kõõgi kaudu.

Liikmeskonnale vajaline puhkekodu peahoone — imposantne, õhurikas, avarate ruumidega suvimaja — tuleks kindlasti ehitada. Muud majapidamiseks vajalised hooned (tallid, laudad, aidad, kuurid, saun, keldrid, valitseja või rentniku ja tööliste eluhooded jne.), kui neid krundil varem pole, tuleb ka ehitada, kuid sellaselt, et nad majapidamise ulatusega oleksid kooskõlas. Kuna ühingu liikmeskonnas leidub arhitekte, ehitustehnikuid jne., peaks käesolev ülesanne neile pakkuma erilist rõõmu — tarmukalt ära kasutada oma teadmisi huvitava ülesande teenistuses. Vanade näitlejate elumaja või elumajade, seega siis juba koloonia, ehitamine olemasolevale krundile võiks eriküsimusena tulla lahendamisele, kui on soodsalt lahenenud peahoone küsimus.

Krundi ja peahoone ümbruse ärakasutamisel peaks pidama silmas, et puhkekodu ümbrus annaks kodu kasutajatele ja lutamise võimalusi. Seal peab olema kultiveeritud aed, spordiplats tennise- ja kergetõustiku-väljakute, jooksuradade ja mänguplatsidega, võimaluse korral ka ratsutamisplats jne. Endastmõistetavalt peab olema käepärast vesi õnge- ja ujumisporti harrastajatele, samuti mitte väga

kaugel meri — mereskümbeljaile. Võiks nimetada, et on veel vajaline erimängu-plats lastele.

Pearõhk tuleb endastmõistetavalt panna peahoonele. Hoone oma välimuselt peab olema ligimeelitav, kodune, lihtne, kuid maitsekas. Umbkaudse arvestuse järele peaks hoones olema umbes kolmkümmend toaüksust vajaliste ühis- ja kõrvalruumidega, kusjuures sobivaimaks mooduseks arvatakse osutub kahekordne mansardkorruga ehitus.

Hoone kõik majakorrad peaksid olema rõdudega — alumine kord palkonitaolise poolkinnise rõduga, mida soojal ajal saab kasutada ka söögisaaliks, teine kord lah-tise, neljast küljest maja ümbritseva rõduga, kuna mansardkorra elanikud saaksid igale ruumile vastava katuserõdukese.

Sobivaimaks mooduseks peaks olema, kui hoone alumine kord mahutaks vestibüüli, söögisaali, klubiruumid, raamatukogu, lugemistoa ja muusikásalongi. Sama majakorra üks ots — põhjapoolne — peaks andma ruumid majapidamisasutustele, lõunapoolset otsa aga võiks kasutada elukortereiks kodu tarvitajaile, kel on lapsed. Siia juure oleks vajaline üks ühine laste mängutuba, kus lapsed kasvatajalasteaedniku järelevalvel saaksid reegli-päraselt veeta oma aja, andes vanemaile võimaluse saada osa suvitusrõõmudest. Hoone teine kord, samuti mansardkord, kuuluks üksiktubadena täisehitamisele, kusjuures mansardkorra katusekambrite elanikena tuleks arvestada poissmehi.

Kaunis raskeks ülesandeks kogu ehituse teostamisel on see, et eluruumidesse pääs-mine ei tohiks sündida mingi šabloonilise koridorisüsteemi kaudu, mis asjata koor-maks elanikke, vaid iga 3—4 toa kohta peaks olema eraldatud sissekäik. See asja-olu aga ei tohiks sünnitada raskusi, kui pidada silmas, et elanikke on võimalik ruumidesse juhtida ka ülaltähendatud teise korra rõdu kaudu. Samuti peaksid iga niisuguse tubade komplekti peale olema vajalised kõrvalruumid.

Ideaalne oleks, kui kõik need eluruumid sisaldaksid teatud vajalise komplekti

mööblit seinakappidega jne. — praktilist, kergesti käsitatavat ja vähe ruumi võtvat, arvestades seda, et suvel suurem osa elanikke viibib nii-kui-nii päevad läbi värs-kes õhus. Osa tube peaks olema kahe voodiga. Lastega perekonnad peaksid aga saama kaks tuba (alum. kord). Et hoone oleks eeskujulik, peaks selles olema elek-ter ja veevärk, samuti vajaline arv kerge-kujulisi küttekoldeid.

Endastmõistetavalt on kõik puhkekodu kasutajad puhkekodus viibides täielisel pansionil, kuid see peab olema kättesaadav kõigile, ka madalalpalgalisile liikmeile, kuna nemad sellast asutust kõige rohkem va-javadki.

Pessimistidele ja kõhklejaile on siin muidugi jälle soodus juhus raputada pead ja magedalt naeratada, püüdes sellega nagu üleolekut näidata. Ent mõnigi kord on tulnud neil kapituleeruda ja senine eba-kollegiaalne suhtumine, mis sageli on tingitud ainult isikliku algatusvõime puudu-sest, tuleks asendada sõbraliku koostööga. Kahtlemata tuleb ületada tohutuid raskusi, tuleb endal ehk pihudki ajada rakku, kuid sellase suure ülesande teostamisel, nagu seda on oma puhkekodu loomine, saadud rakud annavad neile härradele niisama mõnusa kõditunde nagu loomisrõõm õnnes-tunud kutsetööst või — nagu see on ena-mail juhtumeil — halvamaigulisest anek-doodist.

Kui lapsekingades kutseühing siiski mõndki on pannud liikuma, siis järjest suuremate ülesannete kandavõtmise ei tohiks ära hirmutada. Kui selle lühikese aja on ühinguale rajatud kindel vunda-ment, puhkekodu-fondilegi on pandud alus, siis asjade arenedes vahest juba eeltule-val hooajal, kui kõik jõud on kaasa aida-nud, on käes vajaline summa mõnekümne-hektaarilise krundi ostmiseks. Järgneva hooaja kestes hangitagu summad vajalise ehituse teostamiseks, ja 1937. aastal on Eesti kutselistel teatritegelastel oma puh-kekodu vajalise inventaari ja planeeritud maa-alaga. Võib-olla tuleb meil kõigil 1936. a. kevadel hoone ehitamiseks kirves

pihku haarata ja palke tahuda, naisperel aga peenraid siblida, kuid see ei tohiks heidutada.

Per aspera ad astra!

Üksikasjalisemat kalkulatsiooni eriteadlasilt nõuab asutuse majapidamise sisseadmine. Renditalu ja ökonoomi süsteem endast on ju lihtsaimaid, kuid meie peres on endisi mõisavalitsejaid ja teisi majandusmehi, kes võiksid edukalt majapidamist juhtida. Asutuse majapidamine peab end igal juhul tasuma ligimaksuta ühingult ja liikmeilt.

Vara on rääkida puhkekodu kasutamise korrast. Päris kindel aga on, et igal suvel, sõltuvalt kasutata soovijate arvust, iga kutseühingu liige leiab vähemalt 3—4 nädalaks odava, mugava, kosutustandva puhkamisvõimaluse kolleegide keskel, kes on kokku tulnud üle riigi kõigist teatrist sõprust tihendama ja igaks järgnevaiks tööks viima kaasa selle nägematu annuse ühistunnet, mis seoks ühiseks pereks mööda riiki laialipillutatud teatritegelased kõigilt aladelt.

Praegu on lood teisiti.

Muidugi paneb vahest kõiki mõtlema see, et kust kutseühing hangib selle tohutu

summa, mis on vajaline sellase hiiglaettevõtte läbiviimiseks. Nagu ma nimetasin, fond on loodud, kuigi see summa veel pole nimetamisväärne. Vajalist sissetulekut tuleb hankida ballide ja teatrietenduste korraldamisega, toetuste hankimisega riigi summadest ja korjanduste kaudu. Raha tuleb hankida ka kultuurkapitali alusvarast ja teistest vabadest kapitalidest, kas või pikaajaliste laenude näol, liikmeskonda aga igal juhul mitte ruineerida mingisuguse maksustamisega.

Üle 200-liikmeline liikmeskond ja ka organiseerimatud peavad vaid näitama kord ometi ühistunnet ja solidaarsust.

On juhtunud, et sellaseid kirjutusi peetakse fantaasiaks, mina aga andestan neile, kes käesolevat kirjutust peavad selleks. On fantaasiad, mis on teostatavad — leidub aga ka laisku, kes pole isegi fantastid.

*

Loodame, et puhkekodu küsimus huvitab laiemaid teatritegelaste ringkondi ja et asja kohta elavalt sõna võetakse. Ajakiri avab selleks lahkesti oma veerud.

AUGUST LÄÄNE
Näitleja ja lavastaja

„Narva teater“

9. veebruaril s. a. opereti „Kõrvelaulu“ esietendus kujunes Narva teatris suursündmuseks. Pääsmed etendusele olid pea kõik müüdnud juba eelmüügil. Mäng veeres üle lava ladasalt. 10-ne pildiline operett läks ilma suuremate vaheaegadeta. Publiku poolt võeti operett vastu väga soojalt. Kõigi eelduste kohaselt võib arvata, et „Kõrvelaul“ püsib kaua Narva teatri repertuaaris.

10. veebruaril esines Narva teater Vaivaras „Viktooria ja ta husaariga“. Vaivarlaste poolt külakost võeti vastu südamlilkult.

Maateatri küsimusi

Meie ajakirja jaanuari-numbri sissejuhatav kirjutus maateatri küsimustest on leidnud ootamatult elavat ja asjalikku vastukõla. Toimetus on paari nädala jooksul saanud maa-teatritegelasilt nii palju kirjutusi, et neist võiks välja anda erinumbri. Kahjuks oli meile kogunenud ette nii palju üldisi teatri-küsimusi käsitlevaid käsikirju, et meie käesolevas numbris saame öieti vähe ruumi pühendada maateatrile. Järgmisesse numbreisse püüame paigutada võimalikult rohkesti maateatrisse puutuvaid kirjutusi; on kaalumisel maateatri erinumbri väljaandmine.

Märtsikuu-numbris algab näitejuht ja tuntud lavapedagoog Paul Sepp oma kirjutuste seeriat „Näitejuhi ABC“. Autor algab lühikese ülevaatega näitekunsti teoriast, millele järgnevad peatükid: näitejuht kui kunstnik näitekunstis, näitejuht ja teater, näitejuht ja näitekirjanik, tüki valik, näitejuht lavastajana ja pedagoogina, režii: lavastuse põhimõtted ja stiilid, teksti analüüs, näitejuhi töö teksti kallal, lugemine ja seadeproovid, näitejuhi ja näitlejate koostöö proovide ajal, eelja peaproovid, etendus, lõppsõna.

Samal ajal algab Hugo Laur oma kirjutusi jumestamise (grimmimise) oskusest, joonised tema kirjutustele teeb näitleja Ants Eskola-Esperk.

Maa nõuab teatrit

Maanäitlavade muredest-lootustest võttis sõna „Teatri“ eelmises numbris B. Kan-germann, mispärast siinkohal ei ole põhjust peatuda sel küsimusel pikemalt. Jälgides ajakirjandust ja puutudes kokku laialdaste maaringkondadega paistab silmapilgu ülesehitavas vaimus silma maa kasvav nõudmine teatri järele. Lavategevuseks sobivaid ruume leidub maal praegu külluses — on ju riik külvatud üle rahvamajadega. Viimased ei oma aga seni tõsist väärtust, kuni nad pole täidetud sisuga, kuni neisse pole puhutud kunstihingust. Alles see annab rahvamajadele nende õige mõtte ja väärtuse, muudab nad tõsisteks kunstitempliteks, maa vaimseks südameks. Nii ei sõl- tu rahvamajade väärtus mitte rahvamaja-dest enestest, vaid meist, kes me peame neid enne kõike vastavalt sisustama, hingestama.

On selge, et peame alustama maateatri organiseerimist ja kujundamist näitejuhist, käesoleval juhul tähtsaimast elemendist. On leitud teadlik ja võimeline näitejuht, siis ei valmista talle enam ülesamatuid raskusi koostada oludekohaselt

ühtlast näitetruppi. Ei usu, et maatege- laskond moodustaks oma enamuses vaid la- vamööbli.

Kuidas saada maateatrile näitejuhti selle sõna väljakujunenud mõistes?

Meie ei kahtle silmapilkugi, et maal lei- dub isikuid, kel selleks on olemas eeldusi ja talenti. Paljud neist ongi tegelnud kor- duvalt „näitejuhtidena“, kui seda sõna võib jutumärkides kasutada senise tavalise maalavastuse juhi ja ettevalmistaja suhtes. Ei saa neile panna pahaks kunstiliste kor- daminekute ja sisu tiheduse puudust, kui arvestada seda, et teatrikunst on kiiresti arenev ja tihti ümberhinnatav kunst. Pea- legi raskeimaid kunste üldse. Peame aga otsima võimalusi nende paremaks etteval- mistuseks. Ja need võimalused on olemas.

Meil töötab Eestis praegu seitse kutse- list teatrit, lisaks sellele 3—4 tunnustatud asjaarmastajate teatrit, kelle tööd on tä- histanud tunnustatavad kunstilised korda- minekud. Kui nüüd leitakse isikuid, kel on eeldusi ja huvi näitejuhi-tööks, siis ei to- hiks küll valmistada ülesamatuid raskusi nende isikute saatmine ülalnimetatud teat-

Johannes Kaup

rite juure — mõne ajaliseks praktikaks. Sügistalvel jätkub maainimesel selleks aega, ja kui asjahuviline isik püüab end kõigiti täiendada teatriteoorias, pidades sammu selle arenguga, töötab aga ka praktikas mõne aja kaasa võimelise ja vilunud näitejuhi juhatusel, siis tohiks sellest küll loota häid tagajärgi. Sellane praktika võiks alata kas või kooriliikmena, vastavalt isiku varajasemale arengule ja võimeile, minna edasi nimelistele osadele, insptsieerimisele ja isegi lavastamisele. Oleneb see ju kõik võimeist ja edasijõudmisest. Sääraselt praktikat omandanud isik on kahtlemata suutlik hiljem maal kujundama näitejuhina maateatrit. Võib-olla on sääraseks praktikaks sobivaim aeg aga just kevadtalvel, mis võimaldab sügiseks koostada ühtlast näitetruppi ja asuda viibimata tööle. Praktika võiks aga korduda aeg-ajalt hiljemgi.

*

Näitejuhi esimeseks ja peamiseks ülesandeks, kui ta tahab edaspidi tõesti midagi ka saavutada, on tugeva näitetrupi, ühtlase ansambli koostamine. Ta peab kaotama ümbruskonnast võistlevad ja jõuetud näitetrupid ja looma neist ühe, tugeva, kellelt võime loota ja oodata midagi tõsist, kunstihedat. Saanud ettevalmistuse kunstiküpsuse teatri juures praktikas ja tutvunud teoorias ja praktikas näitejuhi ülesannetega, trupi koostamise küsimustega, selle organiseerimisega, sisedistsipliiniga, tööjaotusega, režiiga, esinemisküsimustega ja reeglitega jne., on tal küllaldane teadmiste vara edaspidiseks tagajärjerikkaks tööks. Kuna „Teater“ tahab rõhutada eriti maalavade küsimust, siis on loota, et käesolevagi ajakirja veerud annavad maanäitejuhile tulevikus head teoreetilist materjali, mis aitab täita teadmistesalve väärtusliku sisuga.

Võiakse siiski vaielda teatritöö tegelike võimaluste üle maal. Ettevalmistuseks kuulub tihti aega üle kuu ja ometi saab üht lavastust esitada ühes-samas kohas äärmisel juhul ainult 2—3 korda. Tavaliselt aga pole mõtet lavastust üldse korrata. Sellasel juhul kaob mõte kogu selleks vaevaks ja ettevalmistuseks, millest juttu eelpool.

Lähemal maaolude vaatlusel peab aga kõige kindlamalt väitma, et sellased mõtte-avaldused pole paikapidavad. Alles käesoleval ajal oli Viljandimaal juhus, kus ühes-samas alevikus ühe-sama näitetrupi poolt anti lühikese aja jooksul täissaalile 4 „Lõbusa talupoja“ ettekannet, seega kolm kordusetendust. Muidugi on olnud analoogilisi juhtumeid veelgi.

Paiguti on asutud maal korraldama üksikute tugevamate näitetruppide külaskäiguetendusi teistes rahvamajades samas maakonnas. See algatus kindlasti väärib täit tunnustamist ja ühtlasi ka arendamist. Kui rahvamajade ümber on loodud tugevaid ja kunstivõimelisi näitetruppe, miks siis mitte asuda vahetama näidendeid? Ma ei mõtle sellega näidendi raamatute, vaid juba valmistatud lavastuse vahetust. Teiste sõnadega ongi see külaskäiguetenduste korraldamine. Külaskäiguetendused ei tarvitse piirduda alati oma maakonnaga, nad võivad ulatuda üle selle piiridegi ja sellega on tagatud õnnestunud lavastusele 10 või rohkemgi etendust, kuigi eri kohtades. Meil tegutseb pikemat aega rändteatrina „Draamastuudio“, kelle edu on kõigile teada. Kui elujõulised ja arenenud kunstitölgitsusega maa-näitetrupid saavutavad osagi sellest edust, on ometi otstarve küllaldases ulatuses saavutatud ja siis juba loodud maateatrid võivad jätkata arengut kunstiküpsusele ja üksikute näitlejate võimete arendamisele.

Maa nõuab teatrit — selles ei kahtle hetkel enam keegi. Teatril, maateatril, on loodud kodud rahvamajadena, mis vajavad kunstisädeme süütamist. Mis oleks siis loomulikum kui asumine süstemaatilisele ja sihikindlale kunstiküpsuse maateatri loomisele rahvuskultuurilises ajavaimus? Mõte pandi selle ajakirja veergudel liikuma käesoleva aasta alul, millal näidati küsimusi, milliste valdkonnast võiks otsida aluseid maateatri arendamiseks. Loodetavasti leidub ülaltoodudki põgusaais märkmeis midagi, millest mõtte teostamisel võiks olla kasu. Loodan, et mõttevahetus muutub küsimuse ümber elavamaks ja et seda mõttevahetust kroonib ükskord tõeline ja kunstiküps maateater.

Märkmeid maalavade olevikust

Karl Hosen

Meie rahvas pole oma mentaliteedilt tõsiesielus teatraalne. Tunne me eneste ümber kaunis nüansivaest argielu ja näit. slaavlastele omaseis tundepalanguis lõkendame väga harva.

Kuid hoolimata sellest hakkame viimasel ajal omandama näitleva natsiooni nimetust (seni olime laulja rahvas!). Andmed kõnelevad selle poolt: mitmel kultuurirahval pole suhteliselt säärast näitelavade võrku kui meil; teatrikunst on tunginud laiaesse hulkadesse — kutseteatris suureneb publiku hulk, rändteatrid on kõikjal teretunud ja maalavadel asjaarmastajad arenevad jõudsal sammul; repertuaar kasvab; näitekunsti instruktorite päralejõudmist oodatakse üle maa pikisilmi; rahvamajade näitelavad täienevad; vabaharidust taoteleva seltskondliku tegevuse alal on näitemängutegemine populaarsemaid vorme.

Mis võiks see olla, mis kannab päev-päevalt kõrgemale meie teatrikultuuri taset? Eriti just külapubliku laiaesse hulkades?

Kui siinkohal nimetada vaid mõnd vaidlematut ja üldiselt tunnustatudki maalavade mängutaset tõstvat tegurit, siis mainigem esmajoones repertuaari, maalava teatrivaimu peamist kujundajat. Aktuaalsuselt ja eluliselt on see viimaseil aastail olnud non plus ultra. Ajakajaline komöödia on võidutsenud linnades kutseteatrite lavadel, on varjutanud tihti isegi vanema trumbitseja — opereti — veel enam aga „norsanud elurõõmust“ külaküünides ja rahvamajades.

Säärane repertuaar on olnud nagu mingi vaimne meepott kõikidele maiasmokikadele. Ning kel oleks olnud põhjust seda põlatagi? Mesi on ju toitev (ellik naer on terviseks), seda nautis ja naudib veelgi nii näitleja kui ka publik. Hakkab vaid kerkima siin-seal päevakorda küsimus — kui kaua me toitume sellest mesileivast? Kutselisel laval kohtab teatrihuviliné algupärast draamat nagu kaheksandat maailmaimet, raamatuäris peaaegu samuti. Ja kui

neid pakutaksegi, teadmata, kas neid taetakse — oleme liiaaks võõrdunud, ajavaim on teissugune. Maalavad soetavad endile paremaid dekoratsioone ja korraldavad näitekunstilisi kursusi, aga ei võta lavastamisele tõsisemat asja. Nagu juba öeldud: polegi esiteks palju võtta, teiseks — kutseteatrid pole algupäraseid draamasid populariseerinud.

Domineeriv vaim meie maalavade repertuaaris on olnud seega viimasel ajal kärsik, naerurohke ja elev. See kõik on aidanud kaasa asjaarmastajate teatriürituste innukaks arenemiseks. Pole olnud puudust repertuaarist. Jääb vaid karta: kas säärane pillenkaar viimaks ei väsita ja tüüta? — Siirupised piparkoogipihad ei või kesta aasta läbi.

Kutseliste teatrite külaskäiguetendused maal on kasvatanud nii näitlejat kui ka publikut. Katsugu pärast linnateatrite külaskäiguetendust mõni näitelavalist aabit-sat mittetundev näitetrupp samalt publikult pälvida poolehoidu! Juba mõistetakse, et lavaleastuja peab olema enne teps milligagi vaeva näinud — vähemalt esitatava näidendi teksti õppimisega. Nagu mannetum teistelgi aladel surutakse välja või õhutatakse innukamale tegevusele, nii siingi. Oleviku maateatrigi publik nõuab juba külaartistilt elementaarseimat oskust ja enne kõike innukat lava-hinge.

Muidugi pole põhjust alahinnata vane-maidki väikelavade veteraane. On neid, kes oma aja ja koha kitsastes oludes tegid põhjanevat tööd, säärast, mis tihti on ulatunud kutseteatrite alusmüürides-segi. Oli ju siis võimalusi veelgi napimalt. Polnud praegust repertuaari, meie aja kontakti kultuuriliste keskustega, polnud ainelisi välistoetusi ega autoriteetsemat nõuannet. Peaksime isegi tunnistama, et tolaegsete juhtide vaimsus ja isiksus kohati sooritas praegustest suutlikumaid

ülesandeid. Ent oli vähe — kindlasti väga vähe sääraseid innukaid diletante-autodidakte. Enamik tegi külateatrit univerversaal-seltskonnategelase juhatusel, veel suurem hulk vaid tekstiraamatu märkuste formaalseil näpunäiteil. Tihti niigi vaid paar proovi — ja lavale publiku ette. Kuivõrd oli hinge, terviklust, maitset — mis vaateleja võis ja teadis sellest lausuda, kui paremat polnud nähtud.

*

Hakkab siginema mingisugune kriitika ka maateatri kohta. Palju seesugust pääseb juba ajakirjanduse veergudele, suurem osa kantakse publikus suust-suhu. Massilisem elevus, see õige teatritegemist kandev aluspind, areneb tihti juba küla-deski rõõmustavaks töömiljööks. Pole kellelgi vaja kurta, nagu poleks seda, kellele serveerida lavakunstilisi püüdmisi. Ei, kõikjal hinnatakse head mängu, tullakse vaadata, maksetakse nurisemata pääsmehind. (Vastupidine näide: kui vähe ohverdab — kahju küll! — külainimene praegu kirjanduse muretsemiseks.)

*

Maateatri arenemiseks on seega palju aluseid olemas. Kõik oleneb sellest, mis nendele alustele püütakse edasi ehitada. Kunstilise lavakunsti pakkumises kutseline rändteater suudab täita vaid väikese protsendi — isegi siis, kui neid oleks mitu ja nad töötaksid omakord mitme trupiga korraga. Ikkagi jääb asjaarmastajale oma, alahindamatu, tööala.

Kes on see, kes diletant-trupi paneb pakkuma üha suuremaid esteetilisi nautinguid? Raskusi on ju nii palju.

Vaevalt see läheb korda kollektiivsest jõust. Kuivõrd kõik kokku ei olekski kultuuritahtelised — üleulatuvat indiviid-juhti läheb ikkagi vaja.

Teatringeliste juhtide küsimus oleks vist praegu esmajärgulise tähtsusega.

Neid ongi tihti olemas. Nende võimised ja kunstimeel enamasti ei küüni veel

silmapaistvaiks töötulemusiks, aga kas tohime neilt, vähemalt esialgu, nõudagi maksimaalseid saavutusi? Laskem neid areneda. Ja soodustagem arengut!

*

Vaatamata sellele, et haritlaste üleproduktatsioon ulatub ühe jalaga maale, põeme ikkagi alles kultuurilistes üritustes juhtide kriisi. On keegi end tunnud kutsutud olevat lavakunstilistesse küsimustesse süvenema, tegutsema intensiivsemalt vaid sel alal, siis näeme tihti, et säärast head tahet maaühiskonnas enamasti tuleb loovutada ka mujale. Et kui suudad teha „näitemängu“, siis oleks väga soovitav, kui arendaksid tubli laulukoori, asutaksid põllumajandusliku õpiringi ja palju muud väga ilusat, mis siin-seal kuuldavasti nii hästigi olevat „läbi viidud“ . . . Aktiivsemalt külaharitlaselt oodatakse veel ikka tuhat-meisterlikkust. (Haritud peretütarde ja -poegade enamus piirdub aga moodsate tantsude kursusest osavõtuga . . .)

*

Kõik see (mis pole mõeldud muude kultuuriliste ja majanduslike ürituste mahategemiseks) pole maa-lavajuhi ainsaks kammitsaks. Tihti peagu vastupidiselt — näitejuht ja kogenumad tegelased ei jõua näitemängu toota sel määral, kuivõrd oodatakse, s. o. kuivõrd igasuguste seltside kassad vajaksid „saneerimist“. Näidendi lavalist ettevalmistust mõne seltsi juhatuses peetakse kahjuks samaväärseks mõne heamehe õlleteoga: kaalutakse, kumb — kas laar koduõlut lauale või näitemäng lavale — annaks paremini puhast. Ja kui juba on teada, et see või see näitetrupp rahvale meeldib, miks siis neid mitte eelistada õllevaadile! —

*

Ent olgu — sääraseid ja mõned teised elu-teaterlikkused ei tohi veel häirida päris-teaterlikke püüdmisi. Peamiselt olude kiuste — sellest nähtubki õiget asjaarmastajat.

Teatritegelased maalt! Ajakiri „Teater“ on ka teie häälekandja!

RIX KULJUS

*Näitejuht-instruktor, kes neil päevil
märgib 10-aastase tegevuse juubelit*

Rix Kuljus 10 aastat näitekunsti instruktorina

Näitejuht-instruktor Rix Kuljus on Eestis vist ainuke, kes võib tänavu pühitseda oma 10-a. instruktoritöö juubelit. Ta on üks neist, kes täie andumusega on pühendanud end teatrielule.

Juba keskkoolipõlves Rakveres oli ta energilisemaid ja andekamaid tegelasi mitmes kohalikus organisatsioonis. Vabandussõjast võttis R. Kuljus vabatahtlikuna osa Tallinna kooliõp. pataljonis ja 5. jalgväerügemendis. Sõda ja teised toleaeegsed mured ei annud mahti asuda oma lemmikalale.

Vabandussõja lõpul 1920. a. astus ta Draamastuudiosse, pühendades end täiesti teatrikunstil elukutsele. Elukutselisena on ta oma lemmikalal tööd teinud 15 aastat, milline arv käesoleval aastal täitub.

Draamastuudio 4-a. kursuse lõpetades algab tema töö uuel põllul, mis on tihti täis ohakaid ja umbrohtu. Ta asub instruktorina rändama ja jagama rahvale õpetust ja juhatusi teatrikunstist, ning on tol ajal ka ainuke, kes aasta-aasta järele kursusi juhatab. Oma kursustega on ta läbistanud Viru, Järva, Harju, Lääne, Viljandi, Valga, Pärnu, Tartu ja Võru maakonnad.

Kümne aasta jooksul on ta annud 90 kursust, millest on osa võtnud üle 3500 tegelase, ning lavastanud kursustel 120 näidendit.

Suurim arv antud kursustest langeb Viirumaaale — s. o. 48 kursust.

Kui palju raskusi ja seiklusi tuli läbi elada, seda võib igaüks juba enesele ette kujutada. Tihti tuli sõita kümned kilomeetrid hobustega — kõva külmaga. Kursusi tuli pidada seltsimajades, kus talvel oli niisama külm kui õues. Igas maakonnas, vallas oli ise rahvas, igal oma soovid ja tahtmised — kõiki tuli arvestada, sest instruktor oli rahva teenistuses, mitte rahvas tema teenistuses. Kuid R. Kuljus oma heasüdamlikkusega, vastutuleku ja organiseerimisvõimetega oskas imekiiresti kohaneda ja tõmmata kõiki kaasa ühistööle.

Ka majanduslikult pole töö end korralikult tasunud, sest on ju paljud organisatsioonid vaesed ja tuleb sageli tööd teha poolmuidu.

Algaastail toetas kursusi haridusministeerium, kuid Haridusliit, kursusi korraldama hakates — missuguse ala organiseerijaks Rix Kuljus oli 3 aastat liidu juures — hankis toetused endale ja seega tuli kõigil, kes liidu kursusi ei tahtnud, oma kulud neid korraldada. Kursuste tahtjaid tuli palju, ja nii ka ametmehi sellele alale, kuid kõik nad on vaid püsinud lühemat aega, kuna R. Kuljus on ikka veel endisele alale püsima jäänud.

Muljeid inglise teatrist

(Meie kirjasaatjalt Oxfordis)

Tavalisele inglasele on teater enne kõike meelelahutusasutus, kuhu ta läheb puhkama ja vaheldust saama pärast väsitavat tööpäeva. Ta ei nõua teatrit siis ka sügavate eluprobleemide lahendamist rasketest hingeliste võitlustest ja katastroofide kujul, vaid näeb neid meeleldi lahenduvat mõnusa huumoriga. Miks kohe vihastuda ja ägestuda, kui mõned lahked sõnad ja loogilised argumendid võivad lahendada komplitseeritud probleemi! Inglise teatritükk „sens of humor'ita“ pole mõeldavgi.

Džentlmenina toimib ka inglise näitekirjanik: ta ei sunni vaatlejale peale oma vaateid ja veendumusi, vaid asetades oma näidendi tegelased mitmesugustesse situatsioonidesse laseb ta järeldusi teha vaatlejail endil. Dialoog on elav ja huvitav ja selle põhitooniks on see tüübiline ja nii raskesti teistesse keeltesse tõlgitav inglise huumor. Igavusele ja aeglasele tempole on inglise teatrisse „sissekäik keeldud“.

Põhitüübilt võiks inglise teatrite repertuaari jagada nelja liiki: 1) psühholoogilisi probleeme lahendav näidend; 2) isikudraama ajaloolisel taustal; 3) revüü ja 4) kriminaalnäidend. Vaadeldgem neid pisut lähemalt.

Tüübilisim näidend esimesest liigist on „Shappy“, mis saavutas Londoni laval hiigla menu. Probleem on vana ja üldtuntud: kuidas toimib vaene inimene, kui ta saab korraga rikkaks? Lahendus on aga puhtinglaslik. Näidendi peakangelane Shappy on juukselõikur, mees keskmiselt eluaastais, elurõõmus, aus ja heasüdameline. Lavaliselt on huvitav esimene vaatus, mis mängib juukselõikusäris. See on peetud realistlikes toonides. Näeme, kuidas aetakse habet, tutvume klientidega, kuuleme nende jutte juukselõikuritega ja veendume Shappy kõnelusist, et ta on idealist ja sügavalt usklik, nagu tüübiline inglase ikka. Piibel ja kristuse elu on talle eeskujuks.

Vaatus lõpeb ajalehe reporterite rünnakuga Shappy'le, kes toovad teate, et Shappy on saanud loteriis suure võidu, mis ta saab kätte paari nädala pärast.

Shappy rõõmustub, sest nüüd avaneb tal võimalus teostada tegelikult elus kristuse ideaale. Ta viib samal õhtul tänavalt koju oma perekonda avaliku naise (ärge unustage, milline kindlus ja pühadus on inglasele ta kodu!), kes aga igatseb endise elu järgi ja jookseb mõne päeva pärast minema, siis vargapoisi, kes samuti kaob

mõne aja pärast, enne Shappy't paljaks varastades. Perekond on arvamisest, et Shappy on meelesegaduses, ja kutsub arsti. Äärmiselt huvitav on kahekõne Shappy ja arsti vahel, sest kõigile arsti küsimustele Shappy annab vastused, mis rajanevad piibli ütlusil. Arst tunnistab ta hulluks, sest kes võiks meie päevil elada kristuse õpetuse järgi.

Viimse vaatuses Shappy istub nukralt kamina ees, kui tuleb surmaingel teda ära viima (inglise näitekirjanike armastatuim võte: tuua realistlikku tükki fantaasiat). Siin elab Shappy üle oma elu suurima pettumuse: surmaingel ei osta talt tema leiutatud kõõmarohtu, mida ta oli harjunud elu-aeg müütama (inglise sens of humor!).

Teise liigi tähelepandevaimes näitena võiks tuua India vallutaja sir Robert Clive'i eluloo dramatiseeringu. Siin on antud ajaloolisel taustal ühe inimese elukäik väikesest ametnikust „India kaubaseltsis“ suure riigimeheni. Peategelane on antud kõigi oma voojustega ja pahedega. See on väga tahtejõuline, auahne ja tugev isiksus, kes ei pörka tagasi kuriteo (võltsimise) toimepanemisest, et saavutada eesmärki. Dramatiseering on väga lavaline, pildirikas ja huvitavate dialoogidega.

Revüü silmapaistvaimaks esindajaks on C. B. Cochran, kelle kuulus „Streamline“ valitseb ikka veel Londoni teatriilma. See ei ole tavaline tantsgörlide revüü, vaid kunstilise maitsega ja taktiküllusega on siin näidatud satüürilise prisma läbi inglase igapäevane elu, sel juhul londonlaste elu. Värviküllases kaleidoskoobis näeme väikesi pildikesi, kuidas näiteks reageeritakse hommikulehtede lugemisel maailma sündmusile ja mis on kellegi huvipunktis, ringhäälingus karrikeeritakse maailma sensatsioonide, naerdakse uusi liikumisreegleid ja politseinikke, kes räägivad kõige puhtamat Shakespeare'i-aegset inglise keelt, jne. Varieteestseenis tantsivad La Jana, Tilly Losch j. t., esineb Londoni parim görlide trupp. Paljud laulud (Vivian Ellise muusika) on saanud lööklauludeks.

Kriminaaldraamas on tunnustatuimaks autoriks Edgar Wallace, keda kontinent tunneb peaaegselt novellikirjanikuna, siis veel Leon Lion j. t. Neist sensatsioon- ja seiklustükkidest, mida nimetatakse „Thriller'iteks“, järgmine kord pikemalt.

Repertuaari küsimus provintsi- lavaf

Johannes Kiffip

Straagikomöödia neljas aktis epiloogiga

Märkus: Kõik, kes seda peavad vesteks, langevad karistuse alla.

Osalised:

Mihkel — teatrinõukogu esimees — elukutselt tulundustegelane.
Jüri — „ „ liige — „ saiapagar.
Peeter — „ „ — „ veltveebel.
Märt — „ „ — „ ametnik.

Lembit Kaunila — näitejuht.

Koht: provintsiseltsi juhataste tuba.

Aeg: käesolev.

I akt.

Teatrinõukogu koosolek. Osa võtma on kutsutud ka näitejuht, kuigi ta on pisut alamast sordist kui teised koosolijad — palgaline (saab 40 kr. kuus). Teised on valitud mehed. Auamet, teadagi.

Esimees: Nii siis, mu härrad... ja näitejuht ka. Avan tänase koosoleku. Tuleva kuu 15-ndal peame repertuaaris jälle uue lavastusega välja tulema. Kas on kellegi midagi vaadatud? (Vaikus.)

Esimees: Noh, keegi ei räägi. Palun, asume asja juure. Tehke ettepanekuid, mu härrad... ja näitejuht ka.

Peeter: Hm-hm. Mul poisid mängisid aastapäeval „Tädi Juta Kalkuttast“. Vahva tükk oli — raamatud on praegugi minu käes. Kui õige katsuks seda...

Esimees: Hahahaa...!

Märt: Hihihii!

Jüri: Hohohoo!

Näitejuht: Uhuhuu...!

Esimees (naeruga võideldes): Härra Sang, usume, et teie ettepanek oli võetud naljana. Meie teater on kunstiteater ja me ei tohi labastada oma nime. Tõsi küll: paar viimast lavastust on olnud pisut kergevõitu, aga seda tingis liig kiire ettevalmistus.

Nüüd on meil aga tüki lavaletoomiseks aega terve kuu. Selle ajaga saab juba hea asja lavastada. Isiklikult olen mõtelnud võtta järgmiseks tükiks „Simson ja Delila“. See on asi, mil on kunstilist kaalu ja draamaatikat. See on tõeline kunstidraama...

Peeter: Palun sõna. See, mis härra esimees siin räägib kunstidraamast, see on selge jama. Kes tuleb teatrisse niisugust kunsti vaatama? Ma usun, pigem, et Mihkilil on siin isiklikud põhjused. Endal naine pani plehku, siis nüüd vaja pommi panna. Pole meil vaja midagi delilata. Tükk peab olema mehine, isamaalises vaimus. Ütleme: Tasuja. Või ka Villem Tell.

Esimees (näost punaseks minnes): Mu härra...

Peeter: Mis sa puhid. Ära mine isiklikuks. Me arutame ju praegu repertuaari.

Märt: Vabandage. Ma usun, et ajast ja arust iganenud asjadega pole midagi peale hakata. Peaksime võtma midagi elulisemat, midagi, mis haarab inimesele hinge, teate, nii kaugete randade taolist. Midagi, noh, ühe sõnaga, õrna, liigutavat.

Jüri: Just-just. Vaat' Märtil on suulatõsi. Teate, kui ma ühekorra Tallnas käisin, seal mängiti siis üht traamat või mis ta oli. Õpoege vedas vägisi pidule, aga, jumala eest, mitte põrmugi ei kahjatse. Näitemäng oli tubli. Ma ei mäleta pealkirja, aga see oli nii, et üks noor rüütel ja talutütar armastasid üksteist ja tahtsid mehele minna teineteisele, aga vana rüütel, või kindral või mis ta oli, oli hirmsasti vastu. Ja kui nägi, et poeg ikka kangesti tüdruku poole kisub, siis otsis poisile uue pruudi, ühe krahviprelna või kes ta oligi. Ja pulmapäevgi oli juba kindlaks määratud. Aga poiss tuli oma armsama juure, kes seda kõike kuuldes oli murest poolsurnud ja...

Esimees: Palun rahu. Meil pole niipalju aega. Me arutame repertuaariküsimust.

Peeter: No muidugi. Las' inimene räägib ära.

Märt: Igatahes peab olema midagi konkreetset. On tarvis pealkirja, et tükk välja tellida.

Esimees: Pole siin tellida veel midagi. Enne tuleb määrata üks kindlaks.

Jüri (kasutab tekkinud pausi): Noojah, ja kui siis poiss, see noor rüütel või kes ta oli, tuleb pruudi juure, selle vana pruudi juure ikka, saate aru, tõmbab...

Esimees: Midagi ta ei tõmba. Sinul igatahes pole kuigipalju teadmisi

teatriliteraaturist. Kuulame parem enne ära näitejuhi arvamise!

Näitejuht: Mina... ma arvan, me peaksime võtma midagi ajakohast. Kas või algupärasest. Meil oma linnast paar näitemängu autorit. Ja siis veel uuemad Adsoni, Raudsepa ja teiste tööd...

Märt: Hehehee — või kohe nisuke sed noodid peal. Või kohe oma linnast tahab näidendi võtta. Kena nali. Ja Adson ning Raudsepp — tõsi küll, aga need on suurteatritele. Mikumärdi küll jah ja Vedelvorst kah. Aga teised — puha üks kama. Üldse — eesti autorid, need tahavad honoraari ja kõik. Iseasi on Kitzberg või Vilde — need on surnud. Aga meie algupärasest näitekirjanduses pole ühtki nii head ja suurt draamat, mis meile antud juhul sobiks.

Esimees: No midagi me peame ikka valima.

Jüri: Noojah, tõmbab siis see noor-mees mõõga välja ja hüüab: „Mu Roosamunde, ma armastan sind elus ja surmas.“ Vaat' see oli alles koht. Kus pool saali nuttis käes. Vott selle tüki võtame. Ainult ei tea ta sindri nime.

Märt: Liig sentimentaalne.

Peeter: Mage.

Jüri: Käige kuradile.

Esimees: Siis jääme ikka „Simson ja Delila“ juure!

Peeter: Aga su oma Delila ei jäänud Simsoni juure! Hehe!

Märt: Ärge minge isiklikuks. Peeter, ära sina oma nina teiste asjusse topi.

Peeter: Sina pea suu.

Märt: Tohohh, kas sina oled tähtsam nõukogu liige kui mina? Õige mul kekstu. Ega sa oma sõdurite seas ole.

Peeter: Sina kantseleirott!

Esimees: Palun rahu! Siin on koosolek.

Jüri: Põrgusse sõida oma koosolekuga.

Esimees: Lõpetan koosoleku.

Näitejuht: Aga... vabandage, kuu aega on kõigest aega.

Esimees: See pole teie asi. Nõukogu on siin peremees, teie teete, mis teile teha antakse.

II akt.

(Nädal hiljem.)

Esimees: Mu härrad... ja näitejuht ka. Uue lavastuse ettevalmistamiseks on aega veel kolm nädalat. Väga palju seda ei ole. Tuleks leida nüüd üks mõistlik ja kunstipärane tükk. Kas keegi on leidnud midagi head ja võib soovitada?

Peeter: „Korneville kellad“.

Märt: „Uputus“.

Näitejuht: Paneksin ette „Põhjalased“.

Esimees: Tellime välja „Naabri-Mari“.

Peeter: Või „Killamägedel“.

Märt: „Gaas“.

Jüri: Kinos oli ühekorra „Metropolis“. Oli tore tükk. Kui mängiksime selle?

Esimees: Ega meil ole kino.

Märt: Palun mitte isiklikuks minna.

Peeter: „Naabri-Mari“ on rämps.

Esimees: „Korneville kellad“ ei kõlba kuhugi.

Jüri: Mis sa ka tead?

Märt: Rahu. Meil on koosolek!

Esimees: Niisugustega mõni koosolek. Lõpetan.

Näitejuht: Aga...

Esimees: Ei mingit „aga“! Küll te jõuate. Mis eest me teile muidu palka maksame!

III akt (vaata II akt).

IV akt.

(Nädal hiljem.)

Esimees: Meie nõukogu koosolekud on kolm korda lõpnud tuluta. Nüüd on jäänud uue näidendi esietenduseni vaid nädal. Rahvas peab saama uue tüki, muidu teater jääb tühjaks. Täna peame repertuaari kindlasti ära määrama, et näitejuht saaks tööle asuda. Tõsi küll — pisut kiirustada ju tuleb, aga küll saab. Mis tüki me võtame?

Märt: Ega tõsist draamat enam ei jõua.

Peeter: Muidugi.

Jüri: Tuleb leida midagi kergemat ja kiiremat.

Esimees: Väga õigel!

Näitejuht: Aga kui nüüd Tallinnast välja tellida, siis ei jõua ikkagi. Post võtab oma kolm päeva edasi-tagasi ikka ära!

Esimees: Tõsijutt. No nüüd jää või uue tükitä. Kas keegi ei tea, vast on siin mõni asi käepärasest? Eks seda suurdraamat jõua edaspidi.

Peeter: Tont teab — kus siin ikka?

Märt: Aga sul pidi olema ju see „Tädi Juta“?

Esimees (selgival ilmel): Tõsi jah! No mis siis viga! Sul ikka on?

Peeter: On neh. Sõdurid mängisid, raamatud veel tagasi saatmata.

Esimees: No siis võtame „Tädi Juta“. See on mõnus tükk. On tõtt ja valet, nuttu ja nalja.

Märt: Öige möte!

Jüri: Tehtud!

Näitejuht (avab suu, et midagi ütelda... aga vaikib...).

Epiloog.

(Teatri nõukogu esimehe aastaaruanne teatri tööst seltsi peakoosolekul ja kohalikus ajalehes.)

„...mis aga meie teatrile eriti suure töö moodustab, on sobiva repertuaari küsimus. Möödunud hooajal andis teater 12 lavastust, kuid repertuaarinõukogu, s. o. teatri nõukogu, pidas 38 koosolekut. Iga nädal ühe. Kes asjaga kursis pole, sel on raske kujutella seda töökoormat,

mis valitud isikuil meie lavakultuuri arendamisel tuleb teha. Algupärase repertuaari puudus ja osaline sobimatus, välisükkide raske kättesaadavus, üldine kriis repertuaari alal üle maailma, see kõik muudab repertuaari-komisjoni töö äärmiselt närvesöövaks. Nõuab ju kogu lavakirjandusega kursis olek igalt nõukogu liikmelt suurt endaohverdamist ja tööarmastust. Kuid meie oleme uhked, et oleme oma kodulinna kunstiteatrile suutnud pühendada igapäev jõudumööda oma energiat ja vaba aega, sageli ööstki lisa võttes, ja soovime, et täna valitav uus nõukogu jatkaks meie tööd meie omakultuuri ja kunsti nimel, auks ja uhkuseks meie ilusale kodulinnale ja ta auväärt kunstitemplile.“

Binokkel

Mul pole ialgi teatris vaja olnud binoklit. Tont temaga! Mul endal kaks selget silma. Merimeeste asjaks jäägu binokkel.

Äärmisel juhtumil võiks seda riistapuud kasutada ehk kuski kuurordis, aga meie päevil pole sellekski tungivat vajadust, sest ranna vaatamisväärsused tulevad ise juba nii lähedale, et nende võlu võib imetella poolpimegi mees.

Nii et binokkel ei kuulu mulle. Aga näe, jõulupühade ajal tuli mul binokli pärast hiiglasekeldus. Ja teatris.

Lähnen mina operetietendusele. Istun rõdul nagu kukk tõrre veerel, punane lipsüük lõua all. Lühidalt, pidulik riietus. Ühe rätiga nuuskannina, teine rätt ripneb rinnataskus. Keerutan uuriketti, koputan sõrmusesilmaga vastu rõdu äärt. Vaba ja viisakas olemine teise rõdu esimeses reas.

Siis hakkas tulema toolinaabreid. Vasemale istus kiilunäoline noormees. Sel olid kõik möödud kummaliselt pikad. Ta jalad ei mahtunud toolide rea ja rõdu vaheteisiti kui tõstis kinganinad püsti nagu suusad seinale. Käega oleks ta ulatanud lahedasti sügama alumisel rõdul istujate päid.

See poisipõrikas tõmbas korrektsuse mõttes kauhti püksisääred üle põlve, kusjuures tuli nähtavale sokki pistetud lõksnõel, ots ülespidi nagu kasaka piik.

Paremale asetus korpulentne proua kõhnavõitu härraga. Kindlasti abielupaar, sest vaevalt sai tüse daam istuda, kui juba käsutas oma kaaslast:

„Ludi, mine too mu boa! Siin nagu tõmbab.“

Ludi rattas garderoobi ja tuli tagasi

Meini teatriste

suure rebasega, mille asetas ettevaatlikult oma kodukuninganna kaelale.

Selle toimingu juures mänkasin, et mehel oli taskus mingi kahtlane komps ja

kaks musta toru vahtisid taskuavause vahelt ähvardavalt taeva poole.

„Kas revolver või pörgumasin?“ käis mul kerest läbi. Aga see arglik, hõredate juustega mehike ei või ometi olla mõni terrorist.

Mu hingeline struktuur oli igatahes häiritud, kui avanes eesriie ja algas mäng. Mahe muusika primadonna heliseva lauuga rahustas mind peagi. Operetist pean ma lugu. Eriti näitlejaist, kelle laul võtab kõik mu südame salakeeled kaasa helisema.

Aga siis tormas lavale tantsugürlide

grupp. Mu ümber polnud nüüd enam rahu tepe mitte. Pikk poiss vajus nohiseses ettepidi looka ja õõtsus üle barjääri nagu kaevuvinn. Mulle roniti turjale; keegi hingas mulle vastu kaela kuuma auru nagu veduri ventiilist. Härra tüseda daami kõrval löi näkku binokli. See moodustaski siis ennist kompsu ta taskus.

Daami silmad aga heidavad välku.

„Ludi, too, ma vaatan ka!..“ ütleb ta ja rebib binokli mehe käest. Mees anub: „Aga, Lotte, sa tead ju, ma olen lühinägeline.“

Lotte ei kuule. Ta seab binokli silmade ette, aga nii, et jämedamad otsad on vastu nägu. Härra kihelab nagu sütel. Pikk poiss sügab koivaga säärt nagu rohutirts, ja seljatagune naaber on mu krae pehmeks aurutanud nagu nartsu.

Kus ikka mehed! Ma ei mõista, mis ajab neid marru. Noh, on küll need muhelused ja muksud, seljakesed ja säärekesed, aga meesinimesel peab ikkagi olema oma teatud tasakaal.

Härra daami kõrval anub uuesti: „Lotte, ära kiusa! Anna binokkel siia!“

Daam vastab mu üllatuseks: „Ei! See härra siin palus enim.“ Ütleb ja surub binokli mu kätte. Tahan vabandada, et ma pole palunud, aga daami näos on käskiv ilme ja mul kaob julgus vasturääkimiseks.

Hoian seda rasket mügarat käes, mille kaks kumerklaasi vahivad mulle vastu nagu vasika silmad. Seisukord on tõesti natuke ebamäärane.

Ja vaevalt saan binokli tõsta, kui seda märkab pikk noormees. „Lubage!“ ütleb ta lühidalt, ja binokkel ongi ta käes. Poiss on nähtavasti arvamises, et mida pikem pikksilm, seda lähedamalt ta võtab. Ta sirutab nii binokli kaugele ette. Kuski haliseb hirmunud naise hää: „Vaata, üks sihiv püstoliga!“ Teisalt kurjustatakse: „Tasa! Küll on tilgad, ei lase jälgida eten-dust!“

Pikk poiss nähes, et binokkel ei võta, ulatab selle tagasikätt kellelegi. Härra tüseda daami kõrval hoiatab: „Mu härra, ärge laske binoklit minna kaduma! See on hinnaline asi.“

Ka daam pöörduv mulle: „Palun, andke nüüd see tagasi!“

Taevane halastus, kus on binokkel? Viimaks ole vastutav veel selle asjanduse eest... Näen, et binokkel välgatab toolide rea lõpul. Tõusen ja ütlen pikale poisile viisakalt: „Palun.“ Tahan tast rühkida mööda, aga äkki torkab mulle midagi sääre. Lõksnoel... Valust hoolimata trügin edasi ja mulle sajab kaela söimusoõnu. Et, näe, kus elevant, ei lase inimesi vaadata.

Siis äkki pimedas puutub mu kobav käsi külma metalli ja krõmelist nahka. Haaran eseme pihku ja rühin tuldud teed tagasi. Ulatan eseme tüsedale daamile. Samal hetkel esimene vaatus lõpeb ja saal tehakse valgeks.

„Mis see tähendab!?“ kilab daam. „Päevapildiaparaat? Mis te mõtlete, mu härra?“

Jah, ma olin binokli asemel toonud ühelt turistilt päevapildiaparaadi. Turist tuli ja turtsus mu ees, tont teab, millises keeles.

Binokkel lebas aga paljaspäise härra ees rõdu veerel ja selle härra kaaslanna, elatunud madam, ütles: „Viige jah see pa-tuaparaat ära! Ta pole nüüd enam karde-tav: tõmbasin klaasid koogikreemiga üle.“

Jätsin opereti kaks vaatust vaatamata ja lahkusin teatrist. Ja nüüd, kui keegi tahab näha marrusattunud inimest, siis näidaku see saks mulle vaid binoklit!

Kuukirjal „Teater“ on praegu ainult 1000 tellijat – ülesannete edu-kas täitmine vajab aga 2000 tellijat! Kui iga tellija-teatrisõber han-gib meile veel ainult **ühe** tellija, on vajaline arv käes. Kas oled sa seda teinud? Kui ei – hangi veel täna üks tellimine!

Vahelugemisi teatrist ja teatrirahvast

„Tosca“ jõuluaegne etendus „Ugalas“. Provintsi orkestris ei saa millalgi nõuda üheltki orkestrandilt, et ta just alati ilmuks. Ükski orkestrant pole seotud lepinguga, ta käib proovidel ja isegi etendusel mängimas oma heast tahtest. Peab andma au meeste kohusetundele, sest väga hõredaks ei ole jäänud „Ugala“ orkester kunagi.

Kuid nagu kiuste neil 1933. aasta jõuludel tabasid orkestrit mitmesugused äpardused. Mõnel mehel oli gripp, klaverimängija oli vigastanud käe. Ning mõned mehed pidasid lihtsalt kodus pühi. Ja nii juhatus, et orkestriruumi kogunes paar viulit, üks metsasarv, „tsuggasaune“ ja trumm. Niisuguses koosseisus pole vist millalgi mänginud Puccinit ükski orkester!

Abi ei tulnud seekord jumalast, vaid Heino Uulist, kes mängis Cavaradossit. Niipea kui ta oma aariad oli laulnud laval maha, jooksis ta otsekohe klaveriruumi ja asus klaverit taha. Klaveriga võtsid vedu ka solistid ja koor laval. Oli aga Uuli sees ja klaver seetõttu vaikis, siis oli kõikide lootus Cavaradossi, kelle väaratamisel oleks võinud tekkida üldine segadus.

Teises vaatuses Cavaradossi piinamise ajal mängis piinatav hoollega all orkestriruumis klaverit, kuna tema eest karjus hoopis üks kooriliige!

Kohal, kus Puccini oma muusika on kirjutanud teatavatele pillidele ja just neile, mis sel saatuseliku õntul „Ugalast“ puudusid, löi muusikajuht A. Pung hoollega takti edasi, kuid alt orkestriruumist ei tulnud piuksugi. Laval aga läks ooper edasi...

Kuna selgus, et ka lavapoisid puudusid, siis Cavaradossi sai veel hakkama sellega, et vaatuste vaheajal ehitas ümber lava. Seega oli ta tenor laval, klaver orkestriruumis ja lavapoisid vaheajal. Mehel voolas higi, aga ooper viidi vahvalt lõpule...

*

„Ugala“ viibis „Pisuhännaga“ Paistus. Pole näinud millalgi varemini, et maa publik oleks läinud sedavõrd hasarti kui seekord. Kolmanda vaatuse ajal elasid paistulased etendusele nii kaasa, et hakati õpetama tegelasi laval. Kui Vestmann lähenes ähvardaval poosil Piibelehele, siis õpetas üks vanem habemik-maamees: „Kargan'd talle kaela!“ Lükkas aga Vestmann Laura Piibelehele lähemale, õpetas üks noo-

rem maapoiss ja „asjatundja“: „Võtan'd plika ometi kinni!“

Saal oli tookord publikut tulvil ja etendus sai haruldaselt sooja vastuvõtu. Kuid etenduse lõppedes sõnas üks maapoiss teisele: „Vahva tükk, naarda saap, aa muusika on teesed seekõrd jätnu kodu.“

Asi oli nimelt nii, et eelmine külaskäik „Ugalal“ Paistu oli „Silvaga“... Siis oli muusika ligi.

*

See oli tol ajal, kui Ants Jõgi alles läks Viljandist „Estoniasse“ ja Aleksander Mälton omas saleda joone. Siis tuli Jõgi ükskord oma Viljandi sõbrale külla. Mõlemad seisid järve kaldal ja vaatasid, kuidas sportlased asutasid endid ujuma piki Viljandi järve, mis on oma 5 km pikk. Oli parajasti kõva võistlus ning käis sisseõlitamine ja -vaseliinitamine.

Hans Jõgi asus asjalikult õlitajate riidadesse, võttis ühe vaseliinipoti ning kukkus ka ennast nühkima. Kõik spordimehed vaatasid võõrit selle uustulnuka peale, kes paistis olevat suur „tšempion“.

— Mis ajaga mõtled ära teha? küsis Mälton asjalikult oma sõbralt.

— On teine natuke lühike maa, aga eks alla kahe tunni peaks ikka ujuma, kinnitas Ants Jõgi ükskõikselt ja nühkis edasi.

Poiste näod venisid pikaks. Rekord oli nimelt piki järve ujumises ligi 3 tundi.

Kui tuli start, hüppas Ants Jõgi vahvalt teistega järve ja asus kohe „vedama“. Ta tõmbas tervelt seitse korda, siis ronis Lex Mältoni paati ja hädaldas:

— Kramp!

Vees summivad Viljandi ujujad aga hingasid kergemalt: see kohutav konkurent langes ometi välja!

*

Siis polnud Ants Jõgi veel „Estonias“ ja Lex Mälton tõmbas alles „Ugalas“ eesriiet kinni-lahti. Kuid ta oli juba teel näitleja seisusse ja Ants Jõgi oli „Estonia“ kandidaat. Viibis nimelt Viljandis Paul Sepp, kes pidas siin kursusi ja loenguid lavakunstist.

Paul Sepp oli kõva kalamees ja nii otustasid kõik ülalmainitud kolm minna Viljandi järvele õngitsema. Paul Sepp tegi Ants Jõe üleandeks otsida vihmaussid ja Lex Mälton pidi muretsema paadi. Algu pidid olema kell 4 hommikul, millal kalad on kõige enam nälgas.

Täpselt kahetunnilise hilinemisega oli kohal Lex Mälton. Ta ootas veel umbes kaks tundi, siis tuli Paul Sepp. Kes aga ei tulnud ega tulnud, oli Ants Jõgi. Paul Sepp vihastas ja saatis Mältoni järele.

Viimane tuli tõesti tunni möödudes tagasi Antsuga, kuid tekkis uus tüli: Ants Jõgi oli püüdnud kõigest 12 vihmaussi! Siiski mindi järvele. Kuid sel hommikul kalad ei võtnud ega võtnud. Ants Jõgi muigas ja solistas paadipäras, Paul Sepp aga kirus ja lubas alles Antsule näidata, kui ta tuleb Tallinna. Antsu üleolek kestis aga selle tunnini, millal äkki kalad hakkasid kõvasti võtma. Nüüd olid ussid otsas ja Paul Sepp andis Antsule kategoorilise käsu minna kaldale ja tuua vihmausse — ükskõik kust.

Ants Jõgi sammus rahulikult vastaspoolse järvekaldale kõrgeimasse tippu ja käsi suu ette torru pannes karjus nii, kuidas jaksas: — Külarahvas, külarahvas! Karjalapsed, poisid ja tüdrukud! Tulge ja tooge labidaid! Sepp tahab saada vihmausse!

See kisa oli kuulda üle järve taludesse ja isegi — üle järve linna. Varsti tuligi üks karjaplika joostes labidaga ja samast kohast kaeveti välja tubli laadung vihmausse.

Järvele tagasi minnes oli Paul Sepp tulivihane säärase „reklaami“ pärast, kuid et sel päeval oli haruldaselt hea kalasaak, leppis ta viimaks ära Ants Jõega.

Kroonika

Kodumaalt

● „Pühapäeval „Kandle“ teatri etendusel viibisid ka kooliõpilased. Kui oli läbi etendatava O. Lutsu „Tagahoovi“ esimene vaatus, leidis Võru gümnaasiumi direktor vajaliseks saata koju kõik sealviibivad õpilased. Härra direktor leidis, et ettekanne võib mõjuda noorsoosse labastavalt, ja toimis ka sellekohaselt. Kuulsa kirjaniku jutustuse dramatiseeringus leidub rida rõvedusi ja nilbeid lauseid, mis vanematelegi inimestele on valus kuulda. Etendusele jäi aga algkooliõpilasi ja keegi neid koju ei saatnud.“

Nii provintsi ajaleht „Elu“ 29. I 1935. Tallinnas läheb see Lutsu ja Särevi koostöö hiigla menuga Töölisteatris ja on annud lühikese ajaga üle 20 väljamüüdud maja. Arvustus on hinnanud „Tagahoovis“ kui ansambliküpset ja kunstitihedat lavastust. Venelasil on sellaste „rad-staratjsa“ ametnike iseloomustamiseks ilus lause.

● Aino Kallas on kirjutanud uue näidendi eesti ainel „Mare ja ta poeg“, mis tulevat esilavastusele Helsingis veel käesoleval kevadel. Eestikeelses redaktsioonis võetavat „Mare ja ta poeg“ Estonia repertuaari.

● Estonia direktori kohale kinnitati lõplikult seni asetäitjana töötanud meie peatoimetaja Paul Olak. Praegu on käimas läbirääkimised uue dramaturgi palkamiseks.

● Herman Kolt-Oginsky esineb veebruaril lõpul Riia Rahvusoperis soolotantsude õhtuga.

● Andres Särevi loobumise tõttu on „Vanemuise“ direktori-kandidaadina kerki-

nud päevakorraks kirjanik Johannes Semper.

● Eestikeelse raamatu 400-aastase juubeli tähistamiseks (Kõlli kattekismus 25. VIII 1535) kuulutatakse käesolev 1935. aasta raamatuaastaks.

● „Kaugete randade“ kuulsus on ulatunud maalegi. Jaanuari lõpus esines selle näidendiga Karksi-Nuia Haridusseltsi näite-trupp. Osavõtt väga elav.

● Võrumaal üks kaitseliidu pealikuid ei pidanud soovitavaks kanda ette vabariigi aastapäeval A. Mälgu komöödiat „Neitsid lampidega“.

Välismaalt

● „Nordländerin“ Miliza Korjus on välismaal laulnud grammofoniplaatidele rea laule, mispuhul Šveitsi ajakirjandus kõrvutab teda maailmakuulsate Maria Ivo-gün'iga ja Amelita Galli-Curci'ga, märkides eriti Korjuse häle kõlavust ja ulatust.

● Suri 67 aasta vanaduses üldtuntud saksa teatrikriitik ja fõljetonist Fritz Engel, keda peeti saksa parimaks ajakirjanikuks oma alal.

● Dickens kuulsad teosed David Copperfield, Oliver Twist, Old Curiosity Shop ja Great Expectations on linastatud ja näidatakse eduga Inglise ja Ameerika kinos.

● Londonis tuleb lähemal ajal ettekan-dede Leo Tolstoi „Elav laip“ Konrad Veidt'iga peaosas.

● Prantslased mängivad suure eduga Oscar Straussi operetti „Valsi unistus“ (tekst on prantslaste poolt kohendatud

oma oludesse) ja Fr. Lehari uut operetti „Ühe õhtu unistus“.

● Pariisis läheb ikka veel suure eduga A. Devali kuuluse näidend „Etienne“, mille mängukavva võtmist kaaluti omal ajal Töölisteatri.

● Paul Géraldy uut komöödiat „Do, Mi, Sol, Do“ loetakse Pariisis läbilõõnuks.

● Pariisis ilmub lähemal ajal „Don Qui-chotte“i luksulik väljaanne, uues tõlkes ja rikkalikult illustreeritud.

● Melodraama „Adrienne Lecouvreur“ on menukaimaid lavastusi Moskva Kammer-teatris Alice Kooneniga peaosas. Seda on mängitud ligi 1000 korda. Prantsuse aja-lehed märgivad samanimelise ooperi menu-kust Pariisis.

● Victor Hugo 50. surma-aasta tähistami-seks Comédie-Française kavatses tuua uuesti lavale näidendi „Lucrece Borgia“. „Odeoni“ teater tahtis samaks tähtpäevaks lavastada Hugo näidendit „Cromwell“, kuid peab oma kavatsusest arvatavasti loobuma Hugo sugulaste vastuseisu tõttu, kes ei luba enne 5 aastat seda teost mängida.

● Tallinna teatripublikule tuntud näite- kirjaniku L. Verneuli vastu korraldasid rumeenia üliõpilased neil päevil vaenulise meelevalduse. See sündis ühes Pariisi teatris Verneuli näidendi „Azais“ ettekande ajal. Üliõpilased olid võtnud endi alla rõ- dud ja korraldasid seal vilekontserdi. Ra- hustamiseks kutsuti politsei, hulk mee- levaldajaid arretereeriti, osa sai vigastada. Meelevalduse põhjuseks olevat Verneuli omaaegne aktsioon Rumeenia vastu.

● Operett „Rose-Marie“ läheb ikka veel Pariisi teatrites.

● Venä teadlased on avastanud uusi „Kalevala“ ainet käsitlevaid runokirju, mis on vanemad kui Lönrothi üleskirjutused.

Uute runokirjade järgi Vanemuine on ku- jutatud naisena.

● Moskva Suur Teater lavastab lähemal ajal uue balleti „Kolm paksukest“ (tri tolstjaka). Peaosades tallinlasile tuntud Asef Messerer, Sulamith Messerer j. t.

● Venelasil on käsikirjas saanud valmis „Väike teatri entsüklopeedia“, mis sisaldab teatri ajaloo, teooriasse, loomungusse ja majandamisse puutuvaid küsimusi kodu- ja välismaal. Väga täieliselt on muu hulgas käsitletud lavatehniline külg. Entsüklopee- dia koostamisest võttis osa tuntuimaid teatri- ja kunstiteadlasi. Entsüklopeedia ilmub trükist veel käesoleval aastal, suurus 100 trükipoognat.

● Moskva Suure Teatri balletikool mär- kis neil päevil oma 125. aastapäeva.

● Estonias eduga läinud Verneuli ko- möödia „Maksumaksjate kool“ esietendus Venes oli jaanuari lõpul Zavadsski teatris Moskvast.

● Londoni ooperi-teatris läheb esma- kordselt inglise keeles ooper „Eugen One- gin“.

● Inglise on tuntud Robinsoni loo töö- tanud ümber pantomiimiks ja see läheb eduga mitmes teatris.

● Ungaris korraldati hiljuti ankeet loe- tavaima väliskirjaniku selgitamiseks. Sel- leks osutus Edgar Wallace.

● Katoliku vaimulikud New Yorgis ja Chicagos on hakanud riputama oma kiriku ustele nende filmide nimekirju, mille vaata- mine on keeldud koguduse liikmeile.

● Inglise kuninga 25. valitsemisaasta juubeli pühitsemise puhul kavatsetakse kor- raldada ülemaaline korjandus rahvusteatri hoone püstitamiseks. Selleks vajatakse pool miljonit naelsterlingit, meie rahas ümargu- selt 500 miljonit krooni.

Teatri- ja kunstisõbrad,

ainult ühine ettevõtlikkus ja armastus asja vastu suudab viia meie oludes kunstiajakirja rahva laialdasimatesse hulkadesse!

TELLIGE VEEL TÄNA „TEATER“ 1935. A.!

„Teatri“ järgmine, märtsikuu-number ilmub 12. märtsil huvitava mitmekesise sisuga ja rikkalikult illustreerituna. Käsikirjad ja pildi- materjal selle numbriga tuleb saada toimetusele hiljemalt 1. märtsiks s. a., Tallinn, postkast 357. Toimetus ei vastuta pärast seda tähtaega kohale jõudnud kirjutuste paigutamise eest jooksvasse numbrisse. Märtsi- numbriga on kõigile tellijale kaasas V. Meituse teatrisõnastiku esimene poogen.

Väärtuslik preemia „Teatri“ tellijaile!

Teatrileksikon-käsiraamat 50 sendi eest!

1933. a. kevadel tegi Näitekunsti Sihtkapitali Valitsus tuntud teatriteoreetikale, meie toimetuse liikmele V. Mettusele, ülesandeks koostada lavaasjanduse oskussõnastik. Ligi kaheaastase töö tulemusena on V. Mettusel valminud käsikirjas teatrisõnastik, mis sisaldab kõiki mõisteid, mida näitlejad, näitejuht ja tehniline personaal tarvitavad oma töö juures, kusjuures iga sõna on seletatud ja võõrkeelsed sõnad on varustatud ka hääldusega, samuti on toodud ka tähtsaimad teatriajaloo mõisted.

See on raamat, mille järgi on tuntud puudust aastaid. See raamat on hädavajaline igale näitlejale ja teatrinimesele ta igapäevase töö juures; see raamat on samuti tarviline igale teatrisõbrale publikust, et mõista ja olla kursis teatrikuultuuri saavutustega.

Läbiväärikimiste põhjal Näitekunsti Sihtkapitali Valitsusega antakse teatrisõnastiku trükkimine tõenäoliselt meie ajakirja kätte, kes suudab seda raamatut tarvitajaile kõige soodasamalt kätte toimetada. Raamatuna müügile lastuna tuleks sõnastiku hinnaks ligi 3 krooni, ajakiri saab seda anda aga ainult 50-sendilise lisamaksu eest aastas. Sõnastik ilmiks alates märtsikuust üksikute poognate viisi ajakirja lisana, viimne poogen ilmiks novembris. Süüraseel poogna-viisi trükkimisel on peale äärmise odavuse veel see pluss, et süin saab kohe kaasa anda täiendava poogna, mis sisaldab täiendusi ja parandusi, mis üksikute poognate juures on ilmsiks tulnud. See lisapoogen ilmiks detsembriks. Raamatuna ilmumise juures langeb sellane kiire ja otsekohene täiendamise võimalus ära.

Sõnastiku eripoogen antakse kaasa ainult tellijaile. Üksiknumbri ostjad seda kaasa ei saa ja müügile sõnastiku üksikpoognaid ei lasta. Seepärast palume kõiki üksinumbrite lugejaid anda kohe ära oma tellimine 1935. a., et mitte esimestest poognastest jääda ilma.

Tellijaid, kes ei soovi sõnastikku 50-sendilise lisamaksu eest saada, palutakse sellest toimetusele lahkesti teatada.

Sõnastik antakse kaasa iga kuu, alates märtsist, eripoognana, taskuraamatu-kaustus, heal paberil, ja seda saab pärast kokku võtta.

Teatrisõbrad, kasutage kordumatut juhusit:

**teatrisõnastik-käsiraamat
50 sendi eest!**

„Kauged rannad“ ja „Fanny“

Marcel Pagnoli näidendid.

Lavastus: Fritz Pöldroos.

Dekoratsioonid: Al. Tuurand.

Pildil ülal —

Marius (F. Moor) ja
Fanny (Mare Leet).

Pildil all —

kuulus kaardimängu-
stseen — P. Pinna, J.
Tõnson, H. Laur ja A.
Üksip.

M
A
R
I
A

S
T
U
A
R
T

FR. SCHILLERI
KURBMÄNG VIIES
VAATUSES

TÖLKINUD:
M. UNDER

LAVASTUS:
H. KOMPUS

DEKORATSIOONID:
A. TUURAND

KOSTÜÜMID:
ARNE MÖTUS

NIMIOSAS:
LIINA REIMAN

„MADAME BUTTERFLY“

Giacomo Puccini ooper 2 vaatuses, 3 pildis.

L. Illica ja G. Giacosa teksti.

Näitejuht: **Arnold Visman**. Muusikajuht: **Raimund Kull**.

Konsertermeister: **P. P. Lüdig**. Koormeister: **Verner Nerep**.

Dekoratsioonid: **Aleks. Tuurand**. Kostüümid: **Arne Mõttus**.

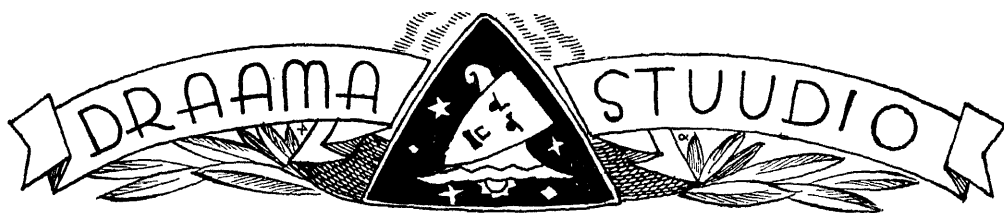
Pildil: nimiosaline **Olga Torokoff-Tiedeberg**.

JULIUS KULL

RÄTSEPAÄRI

TALLINN, S. KARJA 6-3,
TEL. 468-37

● IGAKS HOOAJAKS ELEGANTNE
MEESTERIIETUS TELLIMISE PEALE ●
KOHALE JÕUDNUD INGLISE RIIED
JA MUSTRID TELLIMISTEKS SUU-
RES VALIKUS ● I-ki. TÖÖ VASTUTU-
SEGA ● MÕÕDUKAD HINNAD ●

VÄLJAVÕTTEID SOOME LEHTEDE ARVUSTUSTEST DRAAMASTUUDIO TEATRI KÜLASKÄIGUETENDUSTE PUHUL HELSINGIS

HELSINGIN SANOMAT 18. I 35.

Nähti niihästi erilist läbitöötatud kui ka suurepäraselt näidendit. Eestikeelsest nüüdisaegsest ja lopsakast tekstist arusaamine polnud küll vist kiiduväärne, kuid kuna näitleja Otto Al. Antila iga vaatuse algul esines selgitusega, võidi peajoontest seetõttu saada aru. Ja Raudsepa jõuliselt piitlik inimesekujutamane, see ehitas kõigepealt silda südameist südameisse.

Draamastudio ettekanne on haruldaselt „valmis“, mis seletub ka seega, et teater on sadade ettekannete jooksul näidendiga juba kasvanud ühte. Teatril on nooruslik ilme, kuid kõik ta jõud on head kunstnikud ja enne kõike teostus ideaalselt teatri poolt enesele seatud orgaanilise koosmängu eesmärk.

Polehoiuavaldused puhkesid tihti spontaanselt ka eesriide lahtiolekul ja esilekutsumised vaatuste lõpul olid kestvad ja vaimustatud. Dir. Eino Kalima ja toimet. Yrjö Koskelainen töid küllastavale vennasmaa teatril Rahvusteatri loorberitānu. Küllastajad omalt poolt ulatasid mälestuseks eesti lipu dir. Leo Kalmeti sõnade saatel.

Lauri Viljanen.

HELSINGIN SANOMAT 19. I 35.

Eesti Draamastudio vallutas oma eilse jumalagajātu-etendusega Rahvusteatri publiku südamed täieliselt. „Seitsme venna“ eesti ettekande-teisend, mille juhtimise eest vastutab Karl Otto ja kus R. Tarmo Eerona ja Rein Randviir Juhanina pakuvad tasuvaid rõõmsaid mängu, on iseenesest imeteldavalt rikas saavutus. Meie kirjandusearvustaja hindas seda juba sügisel Tallinnas toimunud esietenduse puhul, nii et nüüd lepime ainult Helsingi üldvõidu tõendamise, mis tihedate polehoiuavaldustena puhkes vallale ka etenduse ajal. Vastastikuse huvitajātu ajal pärast etenduse lõppu oli publiku ja külaliste vahel salgamatu triumfi ilme. Rahvusteatri näitlejad andsid näitleja Jussi Snellmani sõnade saatel loorbe-

rid, millele dir. Kalmet vastas. Elagu-hüüetega tõlgitseti tänu- ja nägemiseni-soove.

Lauri Viljanen.

UUSI SUOMI 18. I 35.

Meil on külalisi, toredaid külalisi, ütelligem seda kohe. Nad on tulnud külla sugulaste juure sealt poolt lahte ja toonud küllakostiks terve kuhjalise mõõdu Eesti vaimutoodet, Eesti huumorit ja Eesti elavat, elektriseerivat temperament.

Eesti vendades voolab kindlasti lõunapoolsem veri kui meis ja sellest võib-olla tekkiski see sütitav, rõõmus hoog, mis nakkus ka publikusse, sest harva on Rahvusteatri kuulud säärast müra ja rõõmu kui eile õhtul.

Mi-Ka-El.

UUSI SUOMI 19. I 35.

Draamastudio polnud rahuldunud ainult meie näiteseadeldiste tõlgendusega, sellele oli kirjanik Fr. Tuglas teinud oma teksti, mis siiski suurelt osalt oli ehitatud Hemmo Kallio näiteseadeldise alusele. Eesti tekstis äratas erilist tähelepanu sauna kujutus, mis oli õige ulatuslik ja eriti õnnestunud. Pealegi oli Tuglase seadeldises täiesti uus Impivaara-pilt, mida pole kummaski meie tekstis. Ka lavastuses oli eesti tõlgendus osalt läinud oma rada.

Ettekanne toimus osalt mööda meie teerada, kuid osalt ilmanes siin ka eesti näitejuhi temperamentid pitsirimärk. Üldiselt peab siiski märkima, et niihästi seadelduses kui ka ettekandes jäi puudu see soome iseloomusügavus ja tundesisaldavus, mis meie tõlgenduses mõjub nii vägevasti. Eesti tekstis ja ettekandes oli seeasemel paiguti rohkem hoogsust ja lustilikust, elavust ja leidlikku vigurduskoomikat, mis eriti saunapildis tekitas saalis suurt rõõmu.

Huugo Jalkanen.

Kõigepealt tahaksin anda siin tunnustust eesti lavastusele. See on kindlakäelisem ja hingestatum kui meil väga sagedasti. Asjade nõnda olles ei tarvitsenud oma tähelepanu nõnda palju pöörda üksikute osade täitjaile, kes ausasti olid üldsuse teenistuses. Suurimaks publiku lemmikuks tõusis lavastaja Tarmo sulase Antsu osas. Ta oli lubanud enesele suuremat häälelist vabadust kui muile, arvestamata peremeest (Arno Suurorg), kellega ta laiemas koostöös oli seadnud end tasavägiseks. See sobis hästi, sest kahtlemata need osalised, eri ühiskonnaklassi kuulumisest hoolimata, on üksteisele hingelt lähedat sugu. Mõlemas on talupoja kõrkust ja püüdmist „paremale järjele“ — peremees parteipoliitikasse ja sulane — vürtspoodnikuks. Teiste osaliste osad olid taltsutatud ja vaiksemad.

Teatava põnevusega, ootusega kogunes kindlasti publik vaatama Kivi dramatiseeritud ja tuntud piltidesarja. Mida siis eesti võõrad teevad meie klassikalistest vendadest? Ja hästi nad selle sooritasidki. Juhtjonn oli „meieline“. Jooksiski see saunapildist saadik, enne kui Soome lahe lõunapoolne temperament hakkas end näitama. Tõsi küll, juba toukolaste pildis Juhan käsitleti Kissala Aapelit sel kombel, kuidas meie ei olnud harjunud nägema.

Jälle võib märgata, et Draamastuudio teatri juhtimises on sihiteadlikud püüded, „Vendade“ lavastajal Ottol olid järjestatud rühmitused osavasti, eriti sobivalt kõnelevate ja toimivate tegelaste esiletõstmises. Temagi oli pannud pearaskuse ansambli ühtlusele ja tempole, pikendades ja kiirustades seda sündmuste nõudmisele vastavalt. Eestlaste esitus jättis ehtsa mulje.

*DRAAMASTUDIOLASTE VASTUVÕTUKS KORRALDATUD BANKETT
KÄMPI HOTELLIS.*

Kutseühinglane, ära unusta, et 2000 tellijat annab meie ajakirjale majandusliku rippumatus! Kas oled täitnud oma kohustuse? Kas oled tellinud endale „Teatri“ ja hankinud veel 5 tellijat?

SOPHIE TRADEWELLI „MAŠINAAL“

ESIETENDUS „TÖÖLISTEAATRI“ 28. VEEBRIARIL 1935. a.

Sophie Tradewell kuulub selle Ameerika noorema generatsiooni kirjanike hulka, kelle loomingu tulipunktiks on sotsiaalsed vahekorrad ja kes otsivad lahendusi sotsiaalsele küsimusile. See tugeva ühiskondliku aluspõhjaga kirjandus, mis omab radikaalse värvingu ja sageli on täis revolutsioonilist mentaliteeti, sai oma alguse Jack Londonilt, Ameerika suurimalt kirjanikult, keda aga alles viimasel ajal on ka Ameerikas hakatud tõsisemalt hindama. Tolles radikaalses ühiskondlike kirjanike rühmas leidub aga sellaseid inimesid nagu Theodore Dreiser, Sinclair Lewis, Upton Sinclair, Dos-Passos, näitekirjanik Elmer Rice ja mitmed teised, kes on juba omandanud ülemaailmse kuulsuse. Upton Sinclair ja draamakirjanikest E. Rice on meilgi hästi tuntud. Eriti just viimasega näib ka „Mašinaali“ autoril olevat mõningat hingesugulust ja tema draamas võime jälgida Rice'i draamade ideoloogilisi ja vormilisi mõjutusi.

*

„Mašinaal“ (Machinal) on ingliskeelne sõna, mida on võimatu otseselt tõlkida ja mille täpset sisu ka kaudselt mõne teise sõna abil on raske edasi anda. Sellega tahetakse väljendada masina võimu inimese üle, kuid mitte niivõrd tolle terashiiglase võimu, mis on omandanud nii tähtsa koha inimlikus ühiskonnas, vaid just masineeritud, mehhaniseeritud, inimisikut lamestava ja tapva ühiskonna, õigem ühiskondliku korra, masendavat võimu, mida nimetatakse kapitalismiks. Mašinaal — see on tolle ühiskonna poolt mehhaniseeritud, masinaks muudetud inimene,

see on kogu selle ühiskonna masineeritud psüühika. Ja draama sisuks on üsna tavallise, igapäevase inimese lootusetu võitlus selle ühiskondliku masina vastu, mis oma ükskõiksete rataste vahel purustab kõik inimlikud lootused õnnele, hävitab kõik inimlikud tunded ja lõmastab lõppeks inimese endagi. See ei ole mingi uus teem noores Ameerika kirjanduses. Seesugust kapitalistliku suurlinna nivelleerivat, mehhaniseerivat mõju on masendavais värves kujutanud eriti S. Lewis ja Dos-Passos oma romaanides ja E. Rice oma draamades. S. Tradewell teeb seda „Mašinaalis“ juba osalt sümboolseiks tihendatud kujude ja meeleolude kaudu.

„Mašinaalil“ õigupoolest ongi ainult kaks tegelast: Ellen ja teda ümbritsev masineeritud keskkond. See keskkond on küll esindatud suure hulga väga mitmesuguste inimeste kaudu, kes erinevad loomulikult oma ühiskondikult seisukohalt, oma hehkasvult, oma hingelaadilt, temperamendilt ja moraalselt tunnetuselt teineteisest, kuid kes ikkagi pole enam elavad, värviküllased, isikupärased inimesed, vaid ainult inimnukud, kes söövad, jooivad, magavad, riieivad, toovad maailma omataolisi, kel on ka oma kired, oma soovid, oma väikesed unelmad ja oma ideaalidki, kes teevad oma igapäevaseid toiminguid, kes võivad saada isegi roimareiks, kuid ikka vaid kindlaks kujunenud standardtüübi piirides. See standardiseeritud, masineeritud hingeelu on tunginud nii sügavale inimeste olemusse, et nad ise seda enam ei märkagi.

Ainult draama peategelane Ellen Jones on teissugune. Mitte sellepärast, et temagi oleks mingi sangar. Ei, tema on niisama

KUTSEÜHINGLANE,

ära unusta, et 2000 tellijat annab meie ajakirjale majandusliku rippumatusel! Kas oled täitnud oma kohustuse? Kas oled tellinud endale „Teatri“ ja hankinud veel 5 tellijat?

tavaline inimene kui teisedki, mitte millegi poolest teistest erinev. Kuid temas on siiski jäänud osake hingest mehhaniseerimata, temas on jäänud püsima raasuke oma inimväärtuse tundest, temas pulbitseb veel iha vähesegi eluõnne järgi. Ta ei suuda alistuda tollele ühiskonna korra loomulikule käigule, mis vastupanematu võimuga on sundinud tuhandeid minema üht ja sama teed, küsimata, kas seda soovitakse või mitte.

Ka Ellen on ju alati alistunud, sest temagi ei suuda vastu astuda „mašinaali“ määratule võimule. Ta on alistunud juba varasest noorusest peale. Ta on sunnitud abielluma armastuseta, vastiku mehega, sest muidu oleks teda oodanud teenistusest vallandamine, vahest näljasurmgi. Tal pole iial olnud mingit tuge selles egoistlikus maailmas. Isegi ta oma ema masineeritud hing ei ole võimeline teda mõistma. Ta alistub ja vajub üha madalamale tollesse isiksuseta massi. Kuid talle on jäänud alles ta enesetunnetus. Ta kannatab. Ta kannatused muutuvad nii tugevaiks, et ta ometi kord oma nõrgagi jõuga hakkab vastu ühiskondlikule masinale, tõstab meeletlikku mässu, end püüab vabastada, endale luua tõelist õnne. Kuid see vastuhakk saab talle ka saatuslikuks. Masin-ühiskond ei või sallida seesugust mässuvaimu. Ellen peab maksma selle eest oma eluga. Masin-

ühiskond peab ta purustama, et segamatult elada edasi oma mõnuses tardumuses. Elleni tapab masin, elektritool, selle masineeritud ühiskonna sümbol, aga draama ise kestab veel edasi, sest ikka leidub inimesi, kes kannatavad, kes teevad katseid end vabastada, ent keda taas lõmastab „mašinaali“ rusikas.

„Mašinaal“ on sügava inim mõistmisega ja kannatava hingega kirjutatud draama. Selles ei tehta mingeid suuri sõnu, ei jutlustata midagi, ei kutsuta võitlusele. Lihtsalt ja igapäevaselt, väheste sõnadega avastatakse selles samm-sammult igapäevase inimese kohutav tragöödia, mis on ehk just selle tõttu seda hingehaaravam, et seda elab läbi kõige tavalisem inimene.

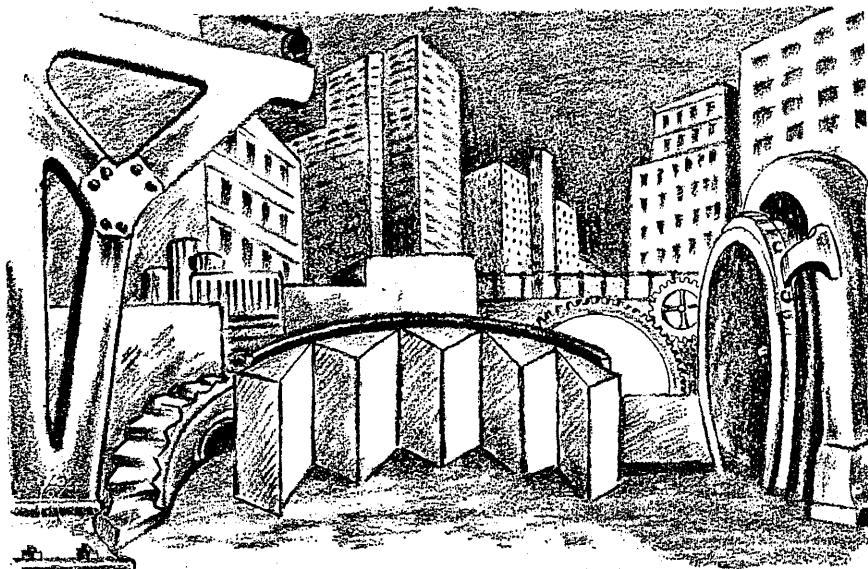
*

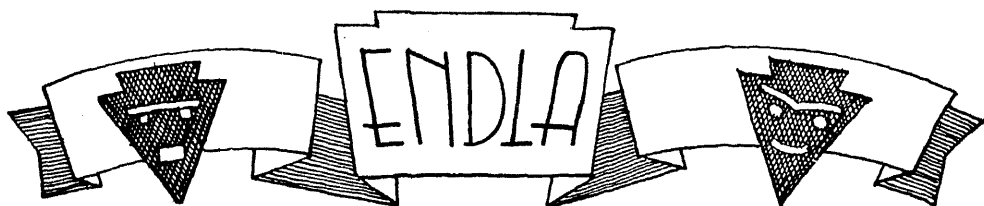
„Mašinaali“ on muuseas hiljuti mängitud vene teatris, kus see äratas suurt tähelepanu. Kunstiliseks suursündmuseks sai see aga Moskva Kammerteatri laval 1933. aastal, kus lavastajaks oli A. Tairov ja Elleni osas esines A. Koonen, kellele arvustuse üksmeelse hindamise järgi see kujunes üheks ta hiilgerolliks.

„Töölisteatri“ tuleb „Mašinaal“ esietendusele 28. veebruaril Erna Villmeriga peaosas. Ühtlasi on see ka dekorator H. Tamme 20-aastase lavategevuse juubeli- etenduseks.

Oskar Kurmiste.

HERBERT TAMME DEKORATSIOONIKAVAND „MAŠINAALI“ LAVASTAMISEKS

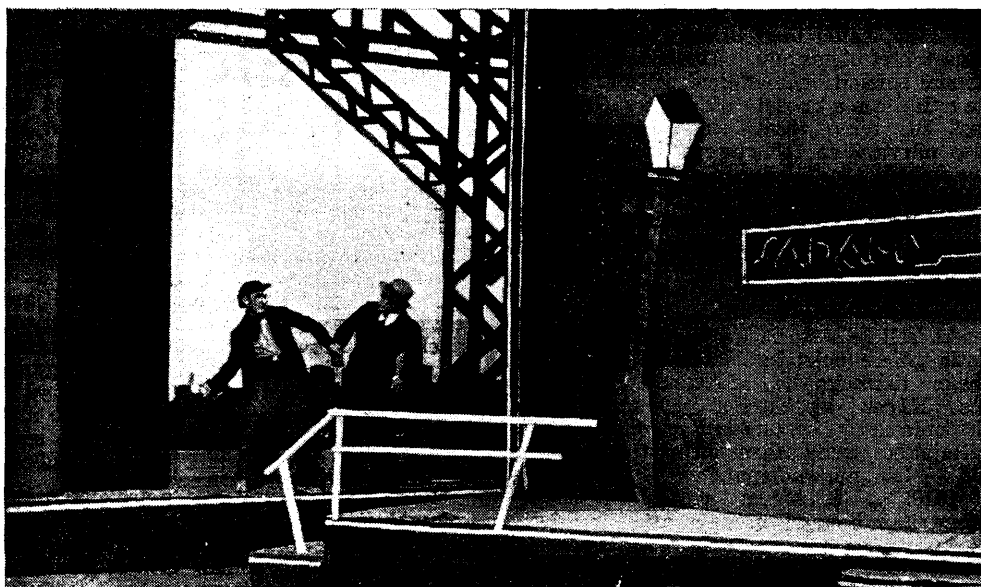
„ENDLA“ TEATRI EDUKAS TEGEVUS 1934/35. A. HOOAJA ESIMESEL POOLEL

Endla teatri käesoleva hooaja esimene pool möödus kõigekülgsest edu tähe all. Etenduse keskmine tulu ületab tugevasti eelarve — sõnalavastuse alal isegi üle 50%, kuna operetil on enamlaekumine vähem — 6%. Ka vaatajate arv näitab tunduvat tõusu — ümarguselt 3000 rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Repertuaari õnnelik valik ja ansambli ühtesulavus on selle edu peamiseks põhjuseks. Juba hooaja avatiük „Peer Gynt“ leidis väga sooja vastuvõtu, millele järgnesid „Püve talus“, „Antonia“, „Kui langevad vaheseinad“ ja teised. Praegu püsib suure eduga repertuaaris Otto Indingi komöödia „Inimene silla all“ Ed. Lembergi lavastusel. See komöödia on läbilõõnuimaid Endla esi-

mese poolaasta repertuaaris. „Inimene silla all“ (A. Murakini tõlge) on ühtlasi esilavastus Eestis — mujal ei ole seda komöödiat meil mängitud. Selles tükis saavutas Ed. Lemberg tunnustusväärse ansambli ühtesulavuse. Üldse ei saa jätta märkimata Ed. Lembergi õnnelikku kätt. Endla on teinud hästi Ed. Lembergi kutsumisega Pärnusse.

Operettidest lavastati esimesel poolel „Sügismanööver“ (lav. Ed. Lemberg) ja „Havai lill“ (lav. H. Andreesen), kuna ettevalmistusel on „Kõrvelaul“. Sõnalavastustest tuleb lähemal ajal „Olen 26-aastane“ V. Laasoni lavastusel ja „Salajane kosjasõit“ Ed. Lembergi lavastusel.

*Ungari kirjaniku V. Indingi komöödia „INIMENE SILLA ALL“.
Lavastus ED. LEMBERGILT, dekoratsioonid U. HOLTSILT.*

UGALA TEATER

Suurem osa Viljandi teatrisõpru vaevalt teab seda, kellel õieti baseerub kogu kodulinna teatri olemasolu. Ainult teatril eriti lähedal seisjad on teadlikud sellest, et Oskar Härmata ei oleks ka „Ugalat“. Sest kes teine võtaks oma õlgadele säärase närvesööva töö nagu seda on kitsikus sipleva provintsiteatri majanduslik juhtimine?

Oskar Härm on sündinud 21. septembril 1883. a. Viljandis. Juba lapsena tundis ta suurt huvi teatri vastu ja oma isamaja aias lõi väike Oskar lahti oma „õueteatri“. Kui ta oli 15-aastane, kirjutas ta sellele teatril ise ka näidendi, mille ristas „Meie poisteks“. Selles „trupis“ oli üheks liikmeks ka Aleksander Johanson, kes „Härma aiateatril“ jäi truuks kuni „Estoniasse“ siirdumiseni. Johanson oli näitejuhiks, kuna Härm oli näitleja ja juba siis — ka „majandusjuht“.

1910. a. O. Härm asutas Viljandisse orkestri, milles ise mängis esimest viiulit. Ühtlasi asus ta teenima Viljandi-Pärnu rahukogusse, kusjuures teenitud rahaga ostis orkestrile pille.

Teatrikeerisesse kiskus aga tegelikult Härma „Koidus“ väikevenelaste trupi poolt ettekantud „Taras Bulba“. Sellest vaimustus Härm nii, et juba järgmisel õhtul mängis väikevenelaste lavastust saatvas orkestris kaasa, kus sai isegi väikest tasu. Nädal hiljem oli Härm Käsitööliste Abiandmise Seltsi näitetrupis etteütlejaks ja kolme kuu pärast samas trupis näitlejaks, jäädes ühtlasi edasi mängima ka orkestrisse. Esimeseks osaks loeb juubilar endale „Ebaleitnandis“ papa Tosebachi rolli, mille eest ta sai ka osatasu — 1 rubla 30 kopikat. 1914. kuni 1917. a. viibis ta vene sõjaväes ja Viljandisse tagasi pöördudes jäi tegutsema „Ugala“ orkestrisse.

„Ugala“ teatriseltsi ametisse astus H. tegelikult 9. veebruaril 1925. a. Tema õhutusel ja energilisel toetamisel saigi „Ugalat“ elukutseliste teater. Seni ajasid teatri asju näitlejad ise, nüüd aga kutsuti seltskond appi. Tolleaegsetest seltsi juhtidest on jäänud alles praegune seltsi esimees E. Konno ja O. Härm, kes 1925. a. asus teatriseltsi asjaajaja-laekur-majandusjuhi kohale. Härm võttis teatri asjaajamise üle väga rasketel ja segastel aegadel. Nagu juubilar ise jutustab, olevat alles pärast ülevõtmist selgunud, kui hullud on lood teatri majandusliku olukorraga, kuid siis polnud enam midagi parata. Tagasi astuda oli hilja ning sellest ajast peale ongi Härm kümme aastat vahetpidamata rassinud selleks, et kindlustada majanduslikult „Ugala“ olemasolu.

1933/34. a. hooajal oli O. Härm teatri üld- ja majandusjuhiks. Kuna ta on ühtlasi Viljandi linnavalitsuses perekonnaseisuametikuks, siis töörohkuse tõttu astus ta tagasi üldjuhi kohalt. Majandusjuht on ta aga edasi ja jääb selleks kõigi Viljandi teatritegelaste ja -sõprade lootes veel paljudeks aastateks, sest teist säärast rahulikku ja alati sõbralikku isikut niisugusele närvesöövale kohale ei ole leida — vähemalt Viljandis mitte. O. Härm oskab alati olla optimist ja tänu sellele ongi ta suutnud seni juhtida „Ugalat“ majanduslikult.

Mitte ükski „Ugala“ tegelaskond, vaid kogu Viljandi laialdane teatrisõprade pere soovib käesolevaga juubilarile kõige soojemalt õnne ning annab ühtlasi siinkohal edasi südamlíkema tänu.

Võru teater „Kannel“

Võru „Kandle“ teater kujutab enesest omalaadset teatritruppi. Ta ümber on koon-
dunud niihästi poolelukulitelised kui ka as-
jaarmastajad teatritegelased. Selle tõttu
on „Kandle“ teatri tase ka veidi kõrgem
kui tavalises asjaarmastajate-teatrihuviliste
trupis.

Kui nüüd vaadelda Võru „Kandle“ teatri
tööd, hilisemas minevikus ja olevikus ni-
melt, siis peab mainima, et teatri kunstili-
sed saavutused, niipalju kui saab üldse olla
juttu kunstilistest saavutustest säärases
asjaarmastajate-poolelukuliteliste teatrite-
gelaste ühenduses ja eneseavalduses, on
viimasel ajal käinud alla. Mõne aja eest
püstitati Võrus „Kandle“ poolt mõnedki
väärilised väikelinna teatrivõidud ja nii mõ-
negi teose lavalettoomine, esitamine ja ku-
jutamine õnnestus paremini kui seda tru-
pilt, kel enesetäiendamine on peaaegu või-
matu, oleks võinud loota. See oli seletatav
sellega, et trupis töötasid inimesed, kel oli
rohkesti kunstilist eruditsiooni ja ka sünni-
pärast andi. Selle tõttu lõi „Kandle“ tea-
ter enesele kohalikus seltskonnas ka päris
hea nime, seda enam, et lavastati teoseid,
mis polnud provintsilinna küllaltki juhusli-
kule trupile kaugeltki kerged pähkliid pu-
remiseks.

Viimasel ajal on aga „Kandles“, kah-
juks, märgata mõõna. Esijoones sellepä-
rast, et mitmed suutelised inimesed on kas
üldse Võrust lahkunud või aktiivsest teatri-
tööst jäänud eemale, ning truppi on tulnud
uwendada algajatega, kel puuduvad tarvili-
sed teatrikogemused.

Väikelinna teatritegelaste töö traagika
seisabki selles, et tegelaste pere on sageli
muutuv ja vahelduv. Niipea kui keegi „väl-
jaõppinud“ tegelane langeb rivist välja, on
auk sees tervel trupil, ja üheainsa tegelase
pärest võib mõni kavatsatud teos reper-
tuaarist kas sootu välja langeda või ta la-
valetoomine kujuneb ebaõnnestumisega saa-
tuslikuks. Väikelinna näitejuht — Võrus
on selleks poolelukuliteline Erich Bergmann,
endine Draamateatri näitleja — peab ole-
ma peale kõige muu ka hea organisaaator,
kes suudab trupi alati hoida vaos.

Sügisest kuni jaanuari lõpuni on „Kan-
nel“ lavastanud kuus teost, ja nimelt: B.
Franki „Torm veeklaasis“, V. Škvarkini
„Võõras laps“, Roda-Roda „3 minutit 3 se-
kundit“, A. Särev-O. Lutsu „Tagahoovis“
ja operetid „Mariza“ ja „Tütarlaps saapa-
poest“. Neist õnnestunumaimaks tuleb lugeda
„3 minutit 3 sekundit“ Ed. Türgi lavastu-
sel ja „Tagahoovis“ E. Bergmanni lavas-
tusel, kuna mõlemad operetid eelmiste aast-
tate operettidega võrrelduna kukkusid
märksa halvemini välja. Roda-Roda näi-
dendi lavastas Eduard Türk, mis oli „Kan-
dle“ teatritegelasile küllaldasekski õpinguli-
seks lavatööks, kuna uus lavastaja andis
tegelasile vahelduslikke ja mõningaid uusi
eneseavalduse võimalusi. „Tagahoovis“
Erich Bergmanni lavastuses sai aga päris
usutava naturalistliku käsitluse, mis muidu
„Kandles“ vähepraktiseeritav, kuna siin sa-
geli püütakse romantitseda ja meeleolut-
seda ning mitteelulähedaselt avalduda, nagu
see asjaarmastajate juures on üldiselt esi-
nev nähtus.

Võrreldes Valga või mõne teise väike-
linna asjaarmastajate teatritrupiga on
„Kandlel“ parem nimi, sest kohalik publik
suhtub teatrile heatahtlikumalt ja külastab
etendusi küllaltki rohkearvuliselt. Sellest
annavad tunnistust ja tõendust järgmised
arvud: sügisest kuni jaanuari lõpuni on
keskmiselt igal etendusel käinud 242 ini-
mest (Võrus vaevalt 5000 elaniku juures
on see vägagi hea protsent). Iga etendus
on annud kassalist sissetulekut keskmisel
Kr. 87.—.

Tõsiseks teatrinaudinguks vaadeldud
ajavahemikul oli Võrus Ed. ja M. Türkide
esinemine L. Verneulli 3-vaatuselises draa-
mas „Saatan“, samuti ka Draamastudio
esinemine A. Kivi „Seitsme vennaga“.

Edaspidistest kavatsustest „Kandle“
teatris olgu märgitud kevadepool ettevõ-
tavad külaskäigu etendused maale. Praegu
õpitakse R. C. Sheriffi „Teekonna lõppu“
ning operetti „Montmartre'i kannike“. Esi-
mene tuleb lavale veebruari lõpul, teine
märtsis.

Kuukirja „Teatri“ aastatellimine maksab ainult 2 krooni,
koos teatrisõnastikuga 2 krooni 50 senti.
Tellige veel täna „Teater“ 1935. aastaks!

„PÄEVALEHT“

ON ERAKONDADEST RIPPUMATU ÜLERIIKLIKULT
LEVINUIM AJALEHT

Suurim ning kasulikem kuulutamise leht Eestis. Hinnata
kaasandena igal pühapäeval pilke- ja naljaleht „Kratt“

Meie kirjastusel ilmub

„L A S T E R Õ Õ M“

— EESTI POPULAARSEIM LASTEAJAKIRI

T. E. K.-Ü.

GRAAFIKATÖÖSTUS

ON TÄIELISIM TÖÖSTUS SEL ALAL EESTIS

TRÜKIKODA
KÖITEKODA
TSINKOGRAAFIA
LITOGRAAFIA
OFFSET-TRÜKK

Hinnad kõigile
vastuõetavad

Tellimiste täitmine
kiire

SUURIMAD NING TÄIELISIMAD RAAMATU-
JA KIRJUTUSMATERJALIDE KAUPLUSED,
KIRJANDUSE- JA PABERILAOD EESTIS

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

TALLINN-EESTI. PIKK T. 2. OMA TELEFONI KESKJAAM 428-83

Külastage meie jalanõudeärisid

FLAMINGO

Viru 6 Vanaturukael 3
Praagikaupl. — Õllepruuli 2,

sealt saate kõrgeväärtusi.

jalanõusid odavate hindadega

K.-ü. „Rahvaülikooli“

raamatu- ja kirjutusmaterjaalide
suurlaad Tallinnas

Harju tän. 48, tel. 444-39, 444-37
Jaani tän. 6, tel. 446-66, 446-67

Tavet Mutsu

täielikem teatri-
raamatukogu ja
tarvete ladu.

Kirjutusmaterjalikauplus.
Nõudke hinna- ja nime-
kirju!

TALLINN, VENE TÄN. 6.
TEL. 445-94.

PIANINOSID.

missugused kõ-
la poolest on
võrdsed välis-
maa kuulsate
firmade oma-
dele, mille tõe-
duseks on, et
helikunstnikud
neid riistu ise
tööstusest

omandavad, soovitab otse
soodsa hinna ja osamaksuga

K. SAAR'e klaveritööstus,
S. Juhkentali 10-a.

TALLINNA KUNSTIHOONE

äsja avatud

EESTI KÄSITÖÖ

daamide moodsa pesu, ilu-
käsitöö, vaipade ja rakendus-
kunsti kauplus.

Võetakse tellimisi vastu.

NOORTE PUNASE RISTI

NAHATÖÖKODA

NIGULISTE 12, TELEF. 432-73

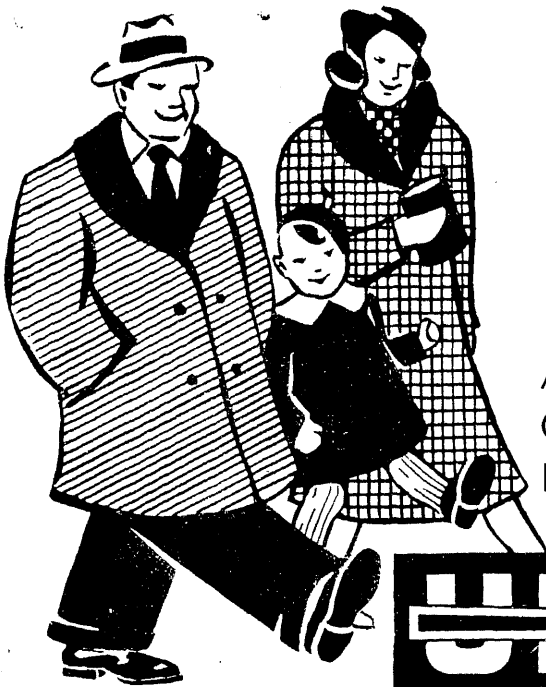
Valmistatakse

kunstimaitselisi nahatöid:
albumeid, kirjamappe, karpe, käekotte jne.

Eriti soodsad kingitusteks ja mälestusesemeiks

ERISOOVIDE KOHASELT

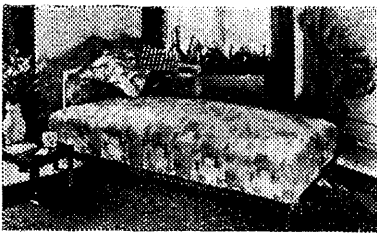
Tellimised täidetakse kiirelt

AINULT SIIS
ON HEA OLLA,
KUI ON JALAS

UNION →

ETA

MÖÖBLIÄRI

„MODERN“

Tallinn, Väike Karja 1.

Soodsalt ostate ja tellite

**parimat
mööblit**

„Modern“ mööbliärist
Väike Karja 1 soodsate järel-
maksutingimustega. Tel. 439-40.
Tööstus Viru t. 18.

A/s. „OSA“

Estonia all nr. 11, tel. 455-85.

Soovitab

ülikonna,

palitu,

kostüümi- ja

kleidiriideid,

siidi,

sameiti,

kõiksuugu pesuriideid j. n. e.

Soodsad hinnad.

TEATER

tellimine 1935. aastaks

Novembrikuust algas ilmumist Tallinnas lavakunsti ja -kirjanduse kuukiri „Teater“. Ajakirja väljaandjaks on Kutseliste Teatri-tegelaste Ühing, kuhu on koondunud näitlejad, lavamuusikud, dekooraatorid ja tehniline personaal kõigist kutselisist teatrest üle maa. „Teatri“ peatoimetajaks on „Estonia“ direktor Paul Olak, toimetusse kuulub teatrite kunstilisi juhte, suurimate ajalehtede kunstiarvustajaid ja kirjanikke, kuna ajakirja kaastöölisi on silmapaistvamad jõud meie kunstnik- ja kirjanikkonnast.

Ajakirja „Teatri“ põhillesandeks on teatriküsimuste ulatuslik ja igakülgne käsitlemine; samal ajal tahab ajakiri puudutada kokkuvõtlikult aga ka teisi kunsti ja kirjanduse alasid, nagu kujutav kunst, muusika, tants, ilukirjandus jne. jne., sest sünteetilise kunstina on teatril kõige lähedasemaid kokkupuuteid teiste kunstialadega.

Ühtlasi annab „Teater“ oma veergudel iga kuu ülevaate kõigi meie suuremate teatrite tööst ja kavatsusist; lühikese ülevaate teatrija kunstielust välismail, vesteid ja lühijutte, anekdoote ja nalju teatrist ja näitlejaist jne. jne.

Erilist tähelepanu tahab ajakiri pöörda meie maalavadele, kus areneb hoogus ja tulemusrikas töö, aga tihtigi häid kavatsusi jääb teostamata oskamatus tõttu. Ajakiri „Teater“ annab oma veergudel praktilisi näpunäiteid näitejuhtidele, näitlejaile, dekoraatoreile, deklameerijatele jne. jne., ning meie kvalifitseeritud kaastöölise pere on kindlustuseks, et maalavade tegelasile esitatakse kõige tulusamat ja vajalisemat.

Ajakirja „Teater“ ilmub 1935. a. 9 numbrit, üksiknumber 25 senti, aastakäik kojusaatmisega kaks (2) krooni. Ajakiri ilmub heal paberil, iga number vähemasti 36-leheküljelisena, ja on väga rikkalikult illustreeritud. Anda nii odava hinnaga väärtuslikku pildirikast kunstiajakirja on meil võimalik ainult selle tõttu, et ajakiri „Teater“ ilmub Kultuurkapitali ja kõigi teatrite ühisel toetusel ja on rajatud massilisele levikule. 50-sendilise lisamaksu eest saadetakse kõigile tellijatele teatri entsüklopeedia-sõnastik.

Tugev alatiste tellijate kaader võimaldab meil edukamalt täita oma ülesandeid ja iga teatri- ja kunstisõber aitab oma tellimisega selleks kaasa. Saatke oma tellimine kohe ära! Ainult kunsti- ja teatrisõprade ühine ettevõtlikkus ja armastus asja vastu suudab viia meie oludes kunstiajakirja rahva laialdasimatesse hulkadesse!

Raha saatmisega meile teete endale kõige vähem tüli ja kulu, kui maksate tellimise raha teile lähimas postiasutuses meie posti jooksvale arvele nr. 434 või saadate meile postmarkides. „Teatri“ tellimisi võtavad vastu ka kõik postiasutused, teatribürood ja meie usaldusmehed.

Stroovinumbriid 25 senti.

Т СССР
ТОРГСИН

Parim kingitus omakseile ja tuttavaile
Venemaal on teha neile saadetis

TORGSIN' i kaudu

Torgsin on suurimaid N. S. V. L.-is ja suurimaid en detail kaubanduslikke ettevõtteid maailmas. Üldine äride arv on 1500, 1200 mitmesuguses linnas ja kohas N. S. V. L.-is.. Saadetisi võib teha ka neisse kohtadesse, kus ei ole Torgsini äri. Torgsin on universaal-magasin, siit leiata kõike, mida vajate. Torgsini äride kaubad on N. S. V. L. parimate vabrikute ekspordisaadused ja importkaubad maailma firmadelt.

Igaüks, kes elab Eestis, võib vabalt ühegi takistuseeta järgmiste pankade kaudu, makstes eesti rahas, teha saadetise pak- kide tellimiseks jne. oma valikul (toidu- ained, riided jne.) omakseile ja tuta- vaile Venemaal:

Tallinnas: Tallinna Juudi Ühispank, Vene 6.
Tartus: Tartu Juudi Ühispank.
Narvas: Narva Ühispank, Narva J. Ühispank.
Pärnus: Pärnu Eesti Laenu- ja Hoiu-Ühisus.
Viljandis: Sakalamaa Ühispank.
Valgas: Valga Pank.
Petseris: Petseri Laenu- ja Hoiu-Ühisus.
Rakveres: Rakvere Ühispank.
Haapsalus: Haapsalu Ühispank.
Kuressaares: Saarte Ühispank.
Paldes: Järvamaa Ühine Laenu-Hoiu Kassa.
Võrus: Võru Ühispank.
Mustvees: Mustvee Ühispank.
Tõrvas: Tõrva Ühispank.
Tapal: Tapa Ühispank.
Paldiskis: Paldiski Ühispank.
Türis: Türi Ühispank.
Jõhvis: Jõhvi Ühispank.
Jõgeval: Jõgeva Ühispank.
Võhmas: Võhma Ühispank.
Märjamaal: Lääne E. Ühispank.
K.-Nõmmel: Saarde Ühispank.
Otepääs: Otepää Ühispank.
Mõisakülas: Mõisaküla Ühispank.
Narva-Jõesuus: Narva-Jõesuu Ühispank.